

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Kurs: PED 442
Kandidat, 10 poäng
41-60 poäng
Datum: 2005-08-30

”Det pratas mycket, det är det stora forumet”

En meningskonstitutionsanalys av fyra fritidsledares svar i
en intervjukontext

Fredrik Sandberg

Handledare:
Piotr Szybek

ABSTRACT

Arbetets art: Kandidatuppsats

Sidantal: 36 Sidor

Titel: ”Det pratas mycket, det är det stora forumet” - En meningskonstitutionsanalys av fyra fritidsledares svar i en intervjukontext

Författare: Fredrik Sandberg

Handledare: Piotr Szybek

Datum: 2005-08-30

Sammanfattning: Utifrån hur fritidsgården diskuteras idag vill denna uppsats problematisera och diskutera fritidsgårdens verksamhet.

Syftet med uppsatsen är att med en meningskonstitutionsanalys analysera och tolka fyra fritidsledares syn på sitt yrke i en intervjukontext. Denna analys syftar till att finna en kärna i denna specifika fritidsgårdsverksamhet, som nås genom ett sökande i intervjupersonernas subjekt.

Huvudfrågan är: Vad är kärnan i en fritidsgårds verksamhet? Underfrågor i uppsatsen är: Hur berättar fritidsledarna om sitt arbete på en fritidsgård? Hur ser fritidsledarna på ungdomarna som besöker fritidsgården? Hur ser fritidsledarna på fritidsgården som plats?

Författaren har metodologiskt utgått från de intervjuer som genomförts. Dessa intervjuer har skrivits ut och analyserats utifrån en meningskonstitutionsanalys.

Resultatet av analysen visar på att fritidsledarna jobbar på två olika platser som givits namnen däruppe- och därnereverksamheten. I därnereverksamheten, som varit fokus i uppsatsen, framstår samtalet eller pratet som kärnan. Samtalen verkar utifrån analysen vara jämförbara med Jürgen Habermas teori om det kommunikativa handlandet och fritidsgården kan dessutom framställas som en livsvärldsarena. Ett nytt begreppet som givits namnet livsvärldspedagog framträder avslutningsvis.

Utifrån resultatet i denna uppsats siktar författaren på att fördjupa kunskapen om vad som sker i de samtal som fritidsledare och besökare har på fritidsgården. En av aspekterna är att tydligare utreda vad begreppet livsvärldspedagog kan ha för vidare betydelser. Ungdomarnas syn på de samtal som sker på fritidsgården är också betydelsefulla.

Nyckelord: Fritidsledare, fritidsgård, ungdomar, fenomenologi, livsvärld, kommunikativt handlande

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
SYFTE	1
FRÅGESTÄLLNINGAR	1
DISPOSITION	1
BAKGRUND	2
FRITIDSGÅRDAR OCH HEMGÅRDAR	2
DET MODERNA OCH DET SENMODERNA	3
FRITIDSLEDARE I DET SENMODERNA SAMHÄLLET	4
FRITIDSGÅRDEN OCH DEN BÄRANDE RELATIONEN	5
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	7
FENOMENOLOGI	7
Edmund Husserls Fenomenologi	8
FRANKFURTSKOLAN OCH DEN (SAMHÄLLS-) KRITISKA TEORIN	9
Jürgen Habermas och det kommunikativa handlandet	9
EN DISKUSSION - HUSSERL VS HABERMAS	11
KRITIK AV UPPSATSSENS TEORI	12
METODOLOGISKT ANGREPPSSÄTT	13
URVAL OCH PLATS	13
INTERVJUER	13
MENINGSKONSTITUTIONSANALYS	15
Språket som medium	15
Riktadhet och Intentionalitet	15
Epoché och Fenomenologisk reduktion	16
Modaliteter	17
Meningskonstitutionsanalysen steg för steg	17
RESULTATREDOVISNING	20
HUR SER INTERVJUPERSONERNA PÅ FRITIDSGÅRDEN SOM PLATS?	20
VAR OCH HUR JOBBAR FRITIDSLEDARNA?	22
VAD HÄNDER I MÖTET MED UNGDOMARNA?	25
VAD PRATAR FRITIDSLEDARNA OCH UNGDOMARNA OM?	26
VAD HAR FRITIDSLEDARNA FÖR SYN PÅ UNGDOMARNA SOM BESÖKER FRITIDSGÅRDEN?	29
DISKUSSION	31
LITTERATURFÖRTECKNING	34
INTERVJUGUIDE	36

Inledning

Vad är egentligen kärnan i fritidsgårdens verksamhet? Det är en av frågorna som denna uppsats vill beröra. I aktuell forskning och i nutida diskussioner, som jag kommer att tala om i bakgrundsavsnittet, finns tydliga tecken på att det nutida samhället ställer högre krav på fritidsledaren. Dessa krav kommer därmed att påverka fritidsgårdens verksamhet, samt de ungdomar som besöker den. Därför borde man ställa sig frågan: vad är egentligen kärnan i fritidsgårdens verksamhet? Denna uppsats vill finna en sådan kärna utifrån fyra fritidsledares analyserade berättelser i en intervjukontext.

Syfte

Syftet med uppsatsen är att med en meningskonstitutionsanalys analysera och tolka fyra fritidsledares syn på sitt yrke i en intervjukontext. Denna analys syftar till att finna en kärna, i denna specifika fritidsgårds verksamhet, som nås genom ett sökande i intervjupersonernas subjekt.

Frågeställningar

Vad är kärnan i en fritidsgårds verksamhet?

Följdfrågor:

- Hur berättar fritidsledarna om sitt arbete på en fritidsgård?
- Hur ser fritidsledarna på ungdomarna som besöker fritidsgården?
- Hur ser fritidsledarna på fritidsgården som plats?

Disposition

Efter inledning, syfte och frågeställning följer ett bakgrundsavsnitt. Bakgrunden inleds med en kort historik omkring fritids- och hemgårdarnas framväxt och verksamhet. Detta följs åt av en förklaring av begreppen modernt och senmodernt, med en fördjupning i aktuell och relevant forskning rörande fritidsgård och fritidsledare. Efter detta görs en genomgång av de teoretiska utgångspunkterna. Först kommer en kort fenomenologisk historik som följs åt av Edmund Husserls fenomenologi. Detta följs åt av en kort bakgrund gällande Frankfurterskolans framväxt. Sedan ges en bild av Jürgen Habermas teori om det kommunikativa handlandet. Nästföljande del är ett avsnitt där Habermas och Husserls olikheter och likheter diskuteras. Avslutande för denna del är en kritik av uppsatsens teori. Det påföljande avsnittet redovisar metoddelen, där urval och plats för undersökningen, intervjuernas utformning och meningskonstitutionsanalysen redogörs för. På detta kapitel följer resultatredovisningen, där fem frågor som aktualiserats i analysen fokuseras: Hur ser intervjupersonerna på fritidsgården som plats? Var och hur jobbar fritidsledarna? Vad händer i mötet med ungdomarna? Vad pratar fritidsledarna och ungdomarna om? Vad har

fritidsledarna för syn på ungdomarna som besöker fritidsgården? Uppsatsen avslutas med en diskussion där uppsatsens framlagda teori kopplas till resultatet av meningskonstitutionsanalysen. I denna del diskuteras också uppsatsens bakgrundsavsnitt.

Bakgrund

I detta avsnitt kommer jag kort att redogöra för de företeelser som aktualiseras i denna uppsats. Detta syftar till att ge läsaren en förståelse för det som diskuterats i framförallt tidigare forskning.

Jag inleder med en kort historik om hemgården och fritidsgårdens utveckling. Detta leder sedan vidare till ett avsnitt där det moderna och senmoderna samhället förklaras. Sedermera följer en diskussion, i två avsnitt, om fritidsledarens praktik och hur dennes roll idag debatteras. Dessa bakgrundsavsnitt kommenteras av mig.

Fritidsgårdar och hemgårdar

Den första hemgården i Sverige startade 1912 och målet för hemgårdsarbetet formulerades då som följer; ”att hjälpa människorna till en så rik personlig utveckling som möjligt samt sätta dem i stånd att efter måttet av sina krafter göra en insats i det mänskliga samarbetet och därigenom intaga sin plats i människogemenskapen”¹. Hemgårdarna skulle vidare under denna tid vara en plats där man i ”hemliknande miljö”² erbjöd personlighetsutvecklande aktiviteter.

Under slutet av 1930-talet etablerades tanken som under lång tid därefter präglade fritidsgårdar och hemgårdar. Denna tanke byggde på att det finns olika ungdomar. Dels ungdomar som är aktiva i föreningslivet, dels de som inte är det. Denna distinktion berodde framförallt på att den statliga utredningen ungdomsvårdskommittén kom fram till denna indelning. Folkbildningstanken präglade också starkt hemgårdarna under denna tid och idén var att skapa en folkbildande miljö för att lotsa de föreningslösa ungdomarna in i föreningslivet³.

Under 1960- och 1970-talet kommer fritidsgårdarna att präglas av demokratiarbete och de drogfria gårdarna växer fram. Fortfarande var huvudsyftet att fritidsgården skulle hjälpa (eller slussa) ungdomar in i föreningslivet. Samtidigt ökade samarbetet mellan skola och fritidsgårdar vilket gjorde att fritidsgårdarna nu flyttade in i lokaler som skolan stod för⁴. Under 1970-talet påbörjades också en tydligare inriktning mot förebyggande ungdomsarbete. Under 1980- och 1990-talet fortsatte sedermera detta arbete. Idag menar ungdomsstyrelsen att fritidsgårdar inte bedriver en lika tillrättalagd verksamhet, målet med verksamheten är nu istället att exempelvis ”. . .se den kompetente individen och möta denna utifrån ett

¹ Hultgren, Anne m.fl. (1982): *Hemgården i Lund en förenings historia åren 1941-1980* S.13

² Ibid.

³ Ungdomsstyrelsen (2005): *Professionella ungdomsledare – kompetensbehov och utbildningssituation* S.9

⁴ Ibid.

professionellt och vuxet förhållningssätt”⁵. I detta ligger en tanke om att individen bland annat ska initiera och driva egna projekt, med stöd av fritidsledaren.

Under ett par års tid har nu alltså fritidsgården börjat diskuteras igen. Det är framförallt en diskussion som handlar om fritidsledarens uppdrag i det nutida samhället. Denna diskussion bygger framförallt på att vi lever i ett föränderligt samhälle, ett samhälle som starkt påverkar ungdomar och därmed har en diskussion lyfts om betydelsen av att fritidsledarens uppdrag vidgas. Följande avsnitt följer upp denna diskussion.

Det moderna och det senmoderna

Den senmoderna diskursen utgår från att det moderna har gått in i en ny fas. Det moderna samhället bygger i sin tur på faktorer som utgår från starka förändringar i samhället. Till exempel har sekulariseringen, industrialiseringen och teknikens framfart medverkat till utformningen av moderniteten. Men att vi nu lever i ett globalt samhälle där medialiseringen starkt påverkar våra liv är också relevanta aspekter⁶. Hanna Arendt har beskrivit det moderna som en kamp mellan det förflutna och framtiden. I denna kamp står individen och försöker hålla tillbaka de gamla traditionerna, medan det nya samhället trycker på framifrån⁷. Även om Hanna Arendt dog 1975⁸ och egentligen aldrig fick uppleva den senmoderna diskussionen är många av hennes tankar betydelsefulla även idag. Framförallt de diskussioner Arendt för angående det privata förflyttning in i offentligheten. Detta menar jag gestaltar sig i att det som från början var familjetraditioner som gick i arv inte längre är isolerade företeelser. Istället har dessa traditioner i det privata trätt ut i offentligheten, där individen idag konsumerar ”bilden” av vad som förr var traditioner som reproducerades vidare i livsvärlden⁹ från generation till generation. Ute i det offentliga har successivt konsumtionssamhället tagit över och de bilder som syns i offentligheten, i reklam, filmer och till exempel dokusåpor har idag säkerligen en implicit påverkan, på i stort sätt alla individers livsstilar, i framförallt det västerländska samhället.

I det senmoderna har det skett ytterligare än intensifiering. Thomas Ziehe menar exempelvis att det idag sker en kulturell friställning¹⁰ i samhället. Detta innebär att traditioner såsom exempelvis religion, sexualliv och familj idag friställts¹¹. Denna friställning leder till att framförallt ungdomar, enligt Ziehe, upplever en osäkerhet. Denna osäkerhet bottnar framförallt i den allt tilltagande medialiseringen och hur denna medialisering drar nytta av det

⁵ Ungdomsstyrelsen (2005): S.11

⁶ Nilsson, Per (1998): *Fritid i skilda världar* S.27

⁷ Se exempelvis essäsamlingen: Arendt, Hanna (2004): *Mellan det förflutna och framtiden*

⁸ Diskussionen omkring det senmoderna börjar under slutet av 1970-talet när Jürgen Habermas går i polemik mot postmodernisterna med argumentet att det moderna är ett oavslutat projekt

⁹ Livsvärlden i denna uppsats kommer att ha två betydelser. Dels Edmund Husserls uppfattning av livsvärlden, dels Jürgen Habermas uppfattning av livsvärlden. I detta specifika fall är det Habermas uppfattning som menas. Det bör dock noteras att ingen fördjupning av livsvärldsresonemanget sker i denna uppsats. Jag har blivit tvungen att avgränsa mig från detta.

¹⁰ Begreppet friställning lånar Ziehe av Marx som använde begreppet för det som skedde när bönderna friställdes från de feudala herrarnas makt över jordegendomen. Se ex. Ziehe, Thomas (1990): *Kulturanalyser*

¹¹ Ziehe, Thomas (1990): *Kulturanalyser* S.25

kulturellt friställda samhället. Många ungdomar söker idag efter mening i alla de bilder som exempelvis Internet, televisionen och tidningar frammanar. Johan Fornäs menar dessutom att ungdomen är en fas i livet som är mycket rörlig. Detta leder till att ungdomar kulturellt, psykiskt och socialt är mycket öppnare för intryck än vuxna¹². I det senmoderna är förlusten av referensramar än mer tydlig, för ungdomar leder detta till en stark kontingens i sökandet efter livsstilar; livsstilar som frigjorts från tidigare sociala bestämmelser och som på ett påträngande sätt söker individens uppmärksamhet ute i det offentliga rummet. I följande avsnitt påvisas vilka konsekvenser detta skulle kunna ha för fritidsledarens yrke.

Fritidsledare i det Senmoderna samhället

Hans-Edvard Roos och Anita Kihlström har närmat sig det senmodernas problematik och undrat vad detta betyder för fritidsledaryrket. Jag har tolkat Roos och Kihlströms diskussion som att den kulturella nivellering som sker i det senmoderna samhället verkar isolera individen från att handla horisontellt. I stället söker sig individen till maktapparaten och de byråkratiska systemen för olika frågor. Detta drabbar framförallt ungdomar som inte alltid har insikt om omvärlden, eller en förståelse för vem man ska vända sig till när man behöver hjälp. Framförallt de ungdomar som vistas på fritidsgårdar är drabbade då dessa ofta fastnar i den tilltagande arbetslösheten, samt ofta inte har vetskap om hur man till exempel söker jobb, akassa eller ordnar en praktikplats. Roos och Kihlströms tankar ligger som en slags grund för en av ungdomsstyrelsens rapporter, *klicket*¹³. De figurerar dessutom i antologin *Fritidskulturer*¹⁴.

Roos och Kihlström lägger med ovanstående som bakgrund fram sju stycken kompetenser som de menar att den framtida fritidsledaren bör bemästra. Först handlar det om ett *identitetsutbildningsuppdrag*, vilket innebär att fritidsledare idag är en av få vuxna grupper i samhället som har tid för att bemöta ungdomars frågor och erfarenheter. Utifrån den kulturella friställningen som jag tidigare nämnt söker många ungdomar idag sin tillit till ett alltmer diffust offentligt rum, där livsstilar och abstrakta symboler tränger sig på. Detta kan enligt Roos och Kihlström leda till en känslösam utsatthet, när inga vuxna finns närvarande. I denna offentlighet kan fritidsledaren agera och skapa ett stöd i den ambivalenta distinktionen mellan det som är den faktiska vardagen och det offentliga rum som tränger på med abstrakta symboler¹⁵. Vidare ska fritidsledaren agera *medborgarstöd* och kan i denna roll enligt Roos och Kihlström vrida in ungdomars sociala handlande i rätt riktning genom att agera bekräftande och göra ungdomar synliga¹⁶. *Omvärldsförmedlare* innebär att fritidsledaren kortfattat kan bidra med kunskap om olika stödsystem. Detta innebär att fritidsledaren spelar rollen som vägvisare till det omgivande samhället. *Solidaritetsuppdraget* handlar om att gå bredvid den unge och se möjligheterna och tillsammans med ungdomar skapa förtroende. Dessa möjligheter kan sedan göras möjliga i praktiken. Utöver dessa fyra krav som Roos och

¹² Fornäs, Johan (1993): S.161

¹³ *Klicket* (1998): Ungdomsstyrelsen rapporterar 14.

¹⁴ Berggren, Lars. (Red.) (2000): *Fritidskulturer*

¹⁵ Roos, Hans Edvard och Kihlström, Anita (2000): *Fritid och fritidsarbete i det senmoderna samhället* S.255-256

¹⁶ Roos och Kihlström. (2000): S.257

Kihlström påpekar är nya krav på fritidsledaren, framkommer tre något annorlunda krav. Dessa är *systemsamverkan*, *påverkanskapacitet* och *kommunikativt koordineringsuppdrag*. De två första kan sammanfattas som att samverka med olika system och professionella aktörer blir viktigare utifrån ett horisontellt perspektiv. Roos och Kihlström har också utifrån sin empiri sett ett större behov från fritidsledarens sida att kunna hantera tyngre problem. Tanken är att fritidsledaren här ska fungera som en varningsflagg. Slutligen anser Roos och Kihlström att det krävs en förmåga att koordinera de aktörer som rör sig på fritidsarenan. Fritidsledaren måste i detta fall finna en balans i en miljö som ofta är krävande; på en öppen och icke reglerad arena där de anställdas positioner inte alltid är självklar. Samlingsbenämningarna för dessa sju kompetenser sammanfattas med uttrycken *interaktiv kompetens* och *integrativ kapacitet*. Interaktiv kompetens kan sammanfattas som att individen behöver vägledning i ett samhälle där handlingsalternativen ökat. Den integrativa kapaciteten följer till stor del det kommunikativa handlandet, som jag nedan kommer att gå igenom, och enligt Roos och Kihlström kan detta handlande leda till att ungdomar får hjälp med att kunna legitimera och formulera sina anspråk så att dessa uppnår giltighet även ute i offentligheten.

Roos och Kihlström förmedlar en utgångspunkt i teori och tanke som även till viss del präglar denna uppsats. Av de förslag de lägger fram finns en tydlig inriktning på det rent kommunikativa som sker mellan ungdomar och fritidsledare på fritidsgården, samt vilka kompetenser fritidsledaren kan tänkas behöva i det senmoderna samhället. Samtidigt tror jag det kan finnas en risk i att formalisera fritidsledarens yrkesroll. Det finns en risk att fritidsgården förlorar sin status, detta som en plats som präglas av frihet, om fritidsledare tillsammans med forskare och styrelser bestämmer sig för vad som är viktigt för ungdomarna som besöker fritidsgården. Det behövs därmed, menar jag, ny färsk djuplodande forskning som utgår från vad ungdomarna känner och tycker om fritidsgårdens verksamhet. Framförallt vill jag i denna uppsats föra fram samtalet som en central aspekt för fritidsgårdens verksamhet. Ett område som lyfter pedagogiska konsekvenser som borde undersökas grundligt.

Fritidsgården och den bärande relationen

År 2000 kom Thorsten Laxviks bok *bärande relationer*. Bärande relationer är ett försök från Laxviks sida att skapa en normativ förståelse för fritidsgårdens verksamhet. Detta uppdrag anser jag vara problematiskt. Framförallt är generalisering alltid problematiskt och min tro är att fritidsgårdar skiljer sig åt beroende var de är lokaliserade i tid och rum¹⁷. Laxvik menar sig dock ha funnit en faktor som går att generalisera och som kan ligga som grund för arbetet på alla fritidsgårdar; det refererar Laxvik till som den bärande relationen.

Laxvik definierar fritidsgården som följer: "Fritidsgårdens främsta kännetecken är dess öppna verksamhet, dvs. frivilliga möten i en miljö där deltagarna varierar, aktiviteterna inte är tidsbundna, prestationskraven oftast obefintliga och underordningen begränsad"¹⁸. Han anser att: "Fritidsgården skiljer sig diametralt motsatt från skolverksamhet som är obligatorisk,

¹⁷ Exempelvis borde det finnas stora skillnader mellan en fritidsgård på Rosengård i Malmö och en fritidsgård som exempelvis ligger belägen i en mindre tätort i Norrland.

¹⁸ Laxvik, Thorsten. (2001): *Bärande relationer*. S.24

sluten, tidsbegränsad och bygger på belöning genom prestationer”¹⁹. På fritidsgården ska man bara få vara och Laxvik kallar detta för en vara kultur²⁰. Man ska kunna titta på tv eller spela kort, men också kunna delta i olika aktiviteter som anordnas. Fritidsgården har ju ofta varit en verksamhet som de som inte trivs i skolan går till. Men, Laxvik understryker att verksamheten ska vara öppen för alla. Han tycker dock att den ska inrikta sig på de ungdomar som har störst behov av en sådan här verksamhet.

Med hjälp av fritidsgården som arena kan man skapa förutsättningar, för en diskussion kring teman som föräldrarna inte kan hantera. För att ungdomarna ska finna förtroende hos fritidsledarna krävs det, enligt Laxvik, att fritidsledarna skapar en bärande relation. När ett starkt förtroende uppstått kan fritidsledaren vägleda och hjälpa den unge i realiserandet av sina livsmål och intressen. Laxvik betonar det goda mötet som fundamentalt om man vill skapa en bärande relation. ”Mötena kan ske i den öppna verksamheten, i gruppverksamhet, på resor eller vid andra tillfällen; summan av mötena blir relationen.”²¹.

Laxvik har sammanfattat fritidsgårdens verksamhet på ett träffande sätt. Han problematiserar dock inte det som han kallar den bärande relationen. Laxvik talar om hur den ska se ut, men analyserar inte tillräckligt noga tillvägagångssättet. Tillvägagångssättet, utifrån resultatet i denna uppsats, är samtalet och det är detta samtal jag senare i uppsatsen, utifrån intervjupersonernas analyserade svar, menar är fritidsgårdens kärna.

¹⁹ Laxvik, Thorsten. (2001): S.24

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid. S.48

Teoretiska utgångspunkter

I detta kapitel läggs grunden för den teori som denna uppsats bygger på. Först ges en kort historisk introduktion till fenomenologin. Sedan följer en genomgång av Edmund Husserls fenomenologi. Resonemangen om Husserl i detta kapitel har stor relevans för meningskonstitutionsanalysen som är verktyget för analys i denna uppsats²². På detta följer en kort introduktion till Frankfurtskolan som Jürgen Habermas tillhör. Sedan kommer en beskrivning av vissa bitar av Jürgen Habermas kritiska samhällsteori, det kommunikativa handlandet. Fokus ligger här på det rent kommunikativa. Habermas teori om det kommunikativa handlandet har betydelse för de teoretiska kopplingar jag kommer att göra utifrån de resultat meningskonstitutionsanalysen givit. Efter denna genomgång följer ett avsnitt där Husserls och Habermas likheter och olikheter diskuteras. Avslutningsvis kommer en kritik av uppsatsens teori.

Fenomenologi

Fenomenologin kan sägas ha sitt ursprung i Franz Brentanos (1838-1917) filosofi. Dick A. R Haglund menar exempelvis i inledningen till fenomenologins idé att Brentano införde bl a begreppet intentionalitet²³, som senare kom att ha en stor betydelse även för Edmund Husserl. Brentano var framförallt inriktad på studiet av psykiska fenomen. I studiet av de psykiska fenomenen fanns, redan hos Brentano, en tanke om att dessa psykiska fenomen alltid var riktade mot något av medvetandet oberoende²⁴.

Husserl som föddes 1859 var ursprungligen matematiker, men övergav senare denna disciplin för att ägna sig åt filosofiska studier. Husserl ses som grundaren till den moderna fenomenologin. Det är i stort sett en omöjlighet att i denna uppsats närma mig all den litteratur som Husserl skrev. De två böcker som denna uppsats hämtat stoff ifrån är bland annat *Cartesianska meditationer – en inledning till fenomenologin* och Husserl sista verk *The crisis of the european sciences an transcendental phenomenology*.

För att kort nämna ett par teoretiker som i modern tid påverkats av Edmund Husserl kan existentialisten Jean-Paul Sartre och exempelvis Martin Heidegger, följt av senare sociologer som Thomas Luckmann och Peter Berger, nämnas. För denna uppsats är Husserl kopplad till metoddelen och den meningskonstitutionsanalys som jag använt mig av.

²² Se metodologiska utgångspunkter.

²³ Husserl, Edmund (1995): *Fenomenologins idé*. För en förklaring av intentionalitetsbegreppet, se metodologiska utgångspunkter i avsnittet begreppsförklaring.

²⁴ Ibid.

Edmund Husserls Fenomenologi

Det finns en anledning till att en stor del av Husserls verk, efter titeln, följs av meningen; ”En inledning till fenomenologin”²⁵. Enligt Daniel Birnbaum och Sven-Olov Wallenstein är det karaktäristiskt för Husserl och den fenomenologiska idén att ständigt börja om för att finna utgångspunkten. Detta lyfter också problematiken med att närma sig Husserl utifrån ett nybörjarperspektiv, då utgångspunkten ständigt skiftar. Man skulle kunna säga att man ska börja läsa i ”fel ände” för att närma sig Husserls fenomenologi. I detta avsnitt följer en kort sammanfattning av vissa drag i Husserls fenomenologi och då metoden i detta arbete bygger på Husserls tankar, kommer en del aspekter att följas upp i metodkapitlet.

Husserl ses som, jag tidigare nämnt, grundaren till den moderna fenomenologin. Husserl hade uppfattningen att det fanns en värld därute som var oberoende av vårt medvetande. Denna verklighet ville Husserl utforska och studera. Med hjälp av empiriskt material som grund menade Husserl sedan att man kunde utveckla generell eller universell kunskap²⁶. Husserl ansåg att alla observationer eller resultat som forskare gjorde var starkt bundna till den specifika kontexten var i dessa skett. Husserl trodde inte att det var tillräckligt att upprepa experiment i nya kontexter även om dessa resultat skulle överensstämma med varandra. Husserl sökte istället efter de universella regler som låg till grund för hur vi som individer, genom subjektet, konstituerade våra erfarenheter. En förståelse för dessa universella regler menade Husserl skulle leda till en säker kunskap, som skulle synliggöra hur kunskap konstruerades²⁷.

Husserls introducerar i sin senare litteratur livsvärldsbegreppet²⁸, som bygger på ett antagande om att det finns en värld som ligger bortom det som är den ”naturliga inställningen”²⁹. Fenomenologin vill komma bort från detta resonemang, eller denna villfarelse, genom att söka sig hitom de konstruktioner som samhället skapat. Den värld man söker efter är livsvärlden och denna livsvärld har haft en stor betydelse för Husserls senare filosofiska resonemang. Just detta att söka sig bortom den naturliga inställningen menar Husserl är problematiskt. Husserl beskriver svårigheten med en fenomenologisk-empirisk analys på följande sätt; ”Källan till alla svårigheter ligger i den onaturliga inriktning hos åskådning och tanke som krävs av den fenomenologiska analysen”³⁰. Husserl menar att det är naivt att anta existensen av föremål och dess sammanflätning genom att dra hypotetiska slutsatser. Istället menar Husserl att man tvärtom ska; ”. . .reflektera, dvs. göra dessa akter själva och dess immanenta meningsinnehåll till föremål”³¹. Men det är just detta som är problematiskt och min tolkning är att problematiken rör att vi som individer redan konstruerats eller socialiserats in i den naturliga inställningens verklighet. Detta beskriver de nutida fenomenologerna Peter Berger och Thomas Luckmann som följer; ”Den primära socialisationen, skriver de, är ett

²⁵ Husserl Edmund. (1992): *Cartesianska meditationer - En inledning till fenomenologin*. S.11

²⁶ Ibid. S.75

²⁷ Wiklund-bäck, Margareta (2000): S.75

²⁸ Detta gäller främst Edmund Husserls sista verk: Husserl, Edmund (1970): *The crisis of the European sciences and transcendental phenomenology*

²⁹ Szybek, Piotr (1998): *Å vilken äcklig fisk* s.19

³⁰ Husserl, Edmund. (2000): *Logiska undersökningar* S.26

³¹ Ibid.

confidence game, ett bondfångeri, emedan dess syfte är att övertyga barnet att den värld som vuxna socialiserar den i, är den enda möjliga”³².

Fenomenologins kan sägas ha en strävan, utifrån främst ett husserlianskt perspektiv, som ligger i att övervinna denna samhälleligt konstruerade socialisationen genom att söka sig hitom dessa konstruktioner. I metoddelen kommer denna diskussion att fördjupas något.

Frankfurtskolan och den (samhälls-) kritiska teorin

Enligt Margareta Bertilsson och Ron Eyerman³³ har den kritiska teorin sitt ursprung i den tyska staden Frankfurt am Main. 1922 träffades en grupp intellektuella marxister under sommaren i Frankfurt am Main och denna grupp kom senare att lägga grunden för det vi kallar den kritiska teorin. I vågorna av detta startades institutet för social forskning i Frankfurt am Main 1923 (officiellt 1924). Men det var först under början av 1930-talet som grunden för den kritiska teorin etablerades, genom främst kombinationen av Marx ekonomiska teorier och Freuds psykologiska studier³⁴. Under 1930-talet tvingades den dåvarande föreståndaren för institutet, Max Horkheimer, att fly till Österrike på grund av klimatet i dåvarande Tyskland. Under lång tid i exil fortsatte nu likafullt arbetet inom den kritiska teorin. Exempelvis jobbade Theodor Adorno, som 1938 anslutit sig till kretsen, vidare i USA. De tankar som ligger till grund för den kritiska teorin är framförallt Adornos och Horkheimers förtjänst. Deras arbeten skrevs främst i exilen i USA. Adorno menade exempelvis att de onda krafterna fanns i det instrumentella och förkrympta. Människan blev efter industrisamhällets framfart en ofri individ i ett administrerat samhälle³⁵.

Jürgen Habermas (f.1929) har rötterna i denna tradition och det är Habermas som är den andre teoretikern som denna uppsats närmar sig. Fokus i denna uppsats kommer att ligga på Habermas tankar om det kommunikativa handlandet. Habermas har liksom Husserl skrivit en mängd litteratur. I denna uppsats lyfts ett par tankar om det kommunikativa handlandet, som något som kan gynna en pedagogik, som utgår från ömsesidiga samtal mellan ungdomar och fritidsledare.

Jürgen Habermas och det kommunikativa handlandet

Genom att skapa en form för språklig kommunikation menar Habermas att vi som individer kan mötas och återskapa de mänskliga, humana värden som genom rationaliseringen av samhället gått förlorade. Habermas vill att vi ska kunna mötas i en ömsesidig förståelse. Detta ska i sin tur leda till reproduceringen av kulturella, humana värden. Det absolut centrala för Habermas är att individer ska nå en ömsesidig, inbördes förståelse för något som man som individer sedan tillsammans kan koordinera sina handlingar mot. Habermas söker efter det i språket som är giltigt. Han vill därmed återskapa grunden för språkets giltighet³⁶. Habermas menar att det finns någonting i språket som är universellt och att detta görs synligt i den ideala

³² Berger och Luckmann citerade i Szybek, Piotr (1998): S.19

³³ I introduktionen till Habermas, Jürgen (1984) *Den rationella övertygelsen - En antologi om legitimitet, kris och politik*

³⁴ Habermas, Jürgen (1984) *Den rationella övertygelsen - En antologi om legitimitet, kris och politik*. S. 9

³⁵ Ibid. S.11-12

³⁶ Habermas Jürgen (1990): *Kommunikativt handlande* S.77-80

samtalssituationen. För att denna ideala samtalsituation ska kunna uppstå skapar Habermas giltighetsanspråk. Dessa är som följer; ”att uttrycka sig förståeligt, att ge (lyssnaren) något att förstå, att därvid göra sig förstådd och uppnå en inbördes förståelse”³⁷.

Det kommunikativa handlandets förutsättning är att individerna som kommunicerar utgår från livsvärlden. Om individen utgår från livsvärlden, genom ett kommunikativt handlande, sker integreringen i samhället utifrån individernas gemensamt framkomna slutsatser. Individen erkänns därmed som ett subjekt som möter andra subjekt och där den gemensamma definitionen av en situation kommer att ligga till grund för ett intersubjektivt handlande.

Habermas menar att samhället från början endast bestod av livsvärlden, ur denna har sedermera systemet skapats. Problemet i det nutida samhället är att systemet frikopplats från livsvärlden och därmed fått eget liv. Habermas ser nu också tendenser till att systemet går in i livsvärldens kontexter för att överta och kolonisera denna³⁸. Detta leder till att den sociala integreringen i samhället ofta uteblir. Istället sker det en systemintegration som styrs av ett system med självreglerande verkan³⁹. Systemet står, enligt Habermas, för en integrationsform i samhället. Denna integration bygger på ett instrumentellt förnuft, där olika aktörer handlar strategiskt för att uppnå pengar och makt. Politiskt/administrativa enheter i samhället, samt konsumtionssamhället kan ses som system som objektiverar individen, då språklig kommunikation inte görs möjlig⁴⁰.

Livsvärlden i sin tur ger utrymme för en social integration. När vi handlar utifrån vår livsvärld kan vi kommunicera socialt integrerande⁴¹. Livsvärlden är den värld i vilken vi har sociala relationer. När vi träffar nära vänner eller umgås med vår familj utgår vi, allt som oftast, från livsvärldens principer. Om det kommunikativa handlandet ges utrymme menar Habermas att samhället kan konstrueras efter livsvärldens principer⁴². I denna uppsats vill jag lyfta fritidsgården som en plats där individen ges möjlighet att utgå från livsvärldens grunder. Fritidsgården skulle därmed kunna ses som en livsvärldsarena, där ett kommunikativt handlande mellan individer sker utifrån livsvärldens grundsatser.

Habermas problematiserar samtalet och det finns tydliga regler för hur ett kommunikativt samtal skall ske. Nedan följer ett par regler som Habermas menar måste finnas med i samtalet för att det ska kunna legitimeras som kommunikativt. Habermas beskriver det som följer; ”att det utförs en talhandling som är riktig med hänsyn till den normativa kontexten, så att det uppstår en relation mellan honom och lyssnaren som erkänns som legitim, att göra en sann utsaga, så att lyssnaren övertar och delar talarens vetande; och att yttra åsikter, avsikter, känslor önskningsar och sannfärdighet så att lyssnaren tror på vad som sägs”⁴³.

Det kommunikativa handlandet framträder i analysen. Det finns tecken på att fritidsgården kan ses som en livsvärldsarena där kommunikationen, följer de regler som det kommunikativa handlandet kräver. Habermas menar att det kommunikativa handlandet skapar

³⁷ Jürgen Habermas (1990): S.78

³⁸ Ibid. S.201

³⁹ Ibid. S.150

⁴⁰ Ibid. S.201

⁴¹ Ibid. S.201

⁴² Habermas, Jürgen (1992): *The theory of communicative action* S.150

⁴³ Habermas, Jürgen (1990): S.197

förståelseprocesser som för vidare, samt förnyar kulturellt vetande. Handlingen i sig alstrar både social integration och solidaritet och den socialisation som det kommunikativa handlandet leder till skapar personliga identiteter⁴⁴. I denna uppsats är det dock fritidsledarnas berättelser som analyserats, vilket leder till att de tolkningar jag gör är tolkningar som endast rör dessa. Tolkningarna siktar vidare på framtiden, där även de ungdomar som besöker fritidsgården kan få delge sitt perspektiv i en eventuell magisteruppsats.

En diskussion - Husserl vs Habermas

Jag har valt en fenomenologisk inriktning i min metodologiska ansats. I den teoretiska ansatsen har jag valt en samhällskritisk teori. Jag vill mena att dessa perspektiv inte står i motsats till varandra. Genom den fenomenologiska inriktningen i metoden, når jag en kunskap om hur varje subjekt (intervjuperson) konstituerar mening omkring de objekt som diskuteras (ex. fritidsgård, ungdom osv.). Efter denna analys används Habermas teori som en del av reflektionen och diskussionen. Samtidigt är det intressant att föra en diskussion omkring dessa teoretikers kopplingar till varandra.

Husserl och Habermas har framförallt en sak gemensamt. De refererar båda till något som benämns som livsvärlden⁴⁵. För Habermas är livsvärlden horisontbildande för det kommunikativa handlandet⁴⁶. För Husserl är livsvärlden all kunskaps förutsättning och det är denna värld Husserl söker för att kunna skapa en enhetlig och universell vetenskap. Habermas menade ju, som jag innan nämnt, att denna livsvärld i det senmoderna samhället var utsatt för en kolonisation, av det som Habermas kallar för systemet. Även Husserl delger ett perspektiv på denna företeelse och undrar hur en målinriktad metod kan fungera när ingen egentligen har någon djupare förståelse för den egentliga meningen med sina egna uppnådda syften. Husserl ställer vidare denna fråga; "Are science and it's method not like a machine, reliable in accomplishing obviously very useful things, a machine everyone can learn to operate correctly without in the least understanding the inner possibility and necessity of this sort of accomplishment?"⁴⁷ Detta kan jämföras med Habermas uppfattning att byråkratiska system, konsumtionssamhället och den ekonomiska marknaden styrs av ett instrumentellt förnuft där individen objektifieras och där subjektet, vari den förhanden givna världen, livsvärlden, befinner sig, inte tas i anspråk. Husserl kritiserar de positiva vetenskaperna, då han vill söka en universell vetenskap som bygger på subjektet och där den förhanden givna livsvärlden kan nås⁴⁸. Husserl skriver att ". . . the total world-view of modern man, in the second half of the nineteenth century, let itself be determined by the positive sciences and be blinded by the "prosperity" they produced, meant an indifferent turning away from the questions which are

⁴⁴ Habermas, Jürgen (1990): S.193

⁴⁵ Habermas och Husserls livsvärldar ska dock inte ses som synonyma med varandra. Jag har tyvärr, som jag innan nämnt, blivit tvungen att avgränsa mig från en längre diskussion om livsvärlden i denna uppsats.

⁴⁶ Habermas, Jürgen (1990): S.190

⁴⁷ Husserl, Edmund (1970): S.52

⁴⁸ Det handlar, som jag tolkar det, om industrisamhällets framfart och de positiva vetenskapernas fokus på den teknologiska utvecklingen i det moderna samhället. Detta skapar användbara ting, men människan och dess subjekt utelämnas.

decisive for a genuine humanity”⁴⁹. Denna strävan efter genuin mänsklighet finns också i Habermas tankar om att bekämpa kolonisationen av livsvärlden⁵⁰. För Habermas finns dock en tydligare politisk ståndpunkt, än hos Husserl, som innebär att samhället befinner sig i en legitimationskris, då individers handlande inskränks av systemet. Habermas lösning är den ideala samtalssituationen, som sker i livsvärlden, där individer kan mötas i ömsesidiga debatter för att sedan koordinera handlingar mot gemensamma mål.

Därmed tycks Habermas och Husserl dela en kritik mot vetenskapssamhället som hos Habermas skapat de byråkratiska systemen, den ekonomiska marknaden och konsumtionssamhället. Hos Husserl kan kritiken mot vetenskapssamhället sammanfattas som att en målinriktad metod, banat väg för en vetenskap som inte tydligt förstår sitt eget syfte. Detta skulle, enligt Husserl, kunna leda till *regressus in infinitum*⁵¹, där viktiga frågor om den genuina mänskligheten går förlorade.

Den stora skillnaden mellan Husserl och Habermas (en av många) ligger i Habermas koppling till språkfilosofin. Husserl diskuterar aldrig nämnvärt språklig kommunikation, även om han till viss del diskuterar intersubjektivitet; företrädesvis är det dock själva egologin som är det centrala i Husserls filosofi.

Kritik av uppsatsens teori

Självklart följer val av teori, ontologisk och epistemologisk inriktning alltid till att man som forskare gör ett val. Olika teorier följer olika synsätt på världens varande och ofta hamnar synsätt i strid med varandra. Ett exempel är när Jürgen Habermas gick i polemik mot postmodernisterna och menade att det moderna inte var oavslutat utan att det moderna snarare var inne i ett senmodernt tillstånd. Jag kan tycka att denna form av ”akademiska slagsmål”, eller något esoteriska⁵² diskussioner, är något överdrivna. Jag tycker, med större fördel, att det är intressant att det finns många perspektiv; framförallt när olika teoretiska perspektiv analyserar en och samma verklighet. Utifrån en sådan utgångspunkt kan sedan en diskussion föras som också skapar mening för den praktiska verkligheten som undersöks. Med detta välkomnar jag forskning som har andra perspektiv, exempelvis postmodern teori, för analys av denna uppsats intresseområde.

Samtidigt bör Habermas kritiseras. Framförallt kan hans teoretiserande te sig svårtillgängligt och med tanke på att syftet är att hans teori om det kommunikativa handlandet ska praktiseras i verkligheten, kan man fråga sig varför Habermas inte gör sina arbeten mer lättillgängliga. Nigel Pleasants har fört kritiska tankar omkring detta och menar att Habermas teori om det kommunikativa handlandet kräver en i allra högsta grad esoterisk utbildning. Framförallt krävs, menar Pleasants, en förståelse för modern filosofi och den intellektuella historien

⁴⁹Husserl, Edmund (1970): Ibid. S.6. Husserl är inte emot matematiken eller naturvetenskapen i sig. Husserl menar dock, som jag innan nämnt, att de positiva vetenskaperna (matematik, naturvetenskap osv.) inte förstår sitt eget syfte, då subjektet helt lämnas därhän.

⁵⁰ Det bör noteras att Habermas inte är helt emot systemet; det är en ofrånkomlig del av det moderna och senmoderna samhället. Habermas menar dock att om ett instrumentellt förnuft (systemintegration) dominerar förlorar samhället sina humana värden; något som i språket kan återskapas (livsvärldsintegration).

⁵¹ Husserl, Edmund (1970): S.52. Ungefär i översättning: ”återvändande i oändlighet”.

⁵² Svårtillgängliga, svårbegripliga. Motsats exoteriska.

beträffande social och politisk teori⁵³. Enlig Pleasants verkar Habermas främst sikta på att övertyga andra filosofer och sociala teoretiker om att han har rätt, istället för att ge en förståelig bild av varför samhället behöver kritiseras. Samtidigt är ju Pleasants själv akademiker vilket gör att hans kritik mot Habermas också kan te sig något esoterisk.

Husserl är i sin tur inte heller helt lätt att förstå. Det finns ett slags ”självklarhetssyndrom” i Husserls texter, ifråga om framförallt den antika filosofins begrepp och språk. Samtidigt är det svårt att helt och hållet sätta ”verkligheten inom parentes”, som jag kommer att tala om i metoddelen. Som forskare kommer säkerligen alltid en viss förförståelse att styra en analys.

Metodologiskt angreppssätt

Detta kapitel är indelat i tre delar. Först närmar jag mig hur jag gjort mitt urval och vilken plats de personer som jag valt att intervjua befinner sig. I den andra delen fokuserar jag på de intervjuer jag gjort och varför jag valt denna form av empiriinsamling. I den tredje delen görs en genomgång av den meningskonstitutionsanalys som jag i denna uppsats använt mig av.

Urval och plats

Jag har valt att genomföra fyra intervjuer på en fritidsgård i Lund, där jag under de senaste två åren jobbat som timvikarie. För min del har jag fått tillgång till mitt fält genom min anställning som fritidsledare. Jag har dock också funnit, det som Bryman kallar för, en garant i organisationen. Denna person stödjer mig och kan också förklara för de anställda varför mitt arbete är viktigt om de känner sig osäkra. Denna garant är i detta fall också min grindvakt då personen ifråga innehar en chefsposition⁵⁴.

Jag har i urvalet av intervjupersoner, valt det som Bryman kallar för bekvämlighetsurval⁵⁵. Anledningen till denna urvalsprincip är att jag jobbat som timvikarie på fritidsgården och det har därmed varit lätt att få kontakt med samtliga intervjupersoner. Intervjupersonerna är alla fritidsledare, varav en av dessa är föreståndare på fritidsgården. Jag väljer att inte göra någon närmre presentation av fritidsledarna, beroende på att jag vill att de i största möjliga mån ska få vara konfidentiella. Fritidsledarnas riktiga namn har i uppsatsen ersatts av IP1, IP2, IP3 och IP4.

Intervjuer

Jag har samlat in empirin genom intervjuer. Anledningen till att jag använder djup eller kvalitativa intervjuer, är för att jag söker en subjektiv förståelse för hur fritidsledare idag betraktar sin roll som fritidsledare. Jag ser intervjun som något som är starkt bundet till en specifik kontext, även om jag vill skapa en erfarenhet som vid senare undersökningar kan

⁵³ Pleasants, Nigel (1999) *Wittgenstein and the idea of a critical social theory; A critique of Giddens - Habermas and Bashkar* S.162

⁵⁴ Bryman, Alan (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. S.282

⁵⁵ Ibid. S.313

prövas. Mats Alvesson menar att det under en intervju sker en mängd olika saker som har att göra med den specifika intervjukontexten. Exempelvis försöker deltagarna undvika pinsamheter, producera en viss syn på företaget (eller fritidsgården) som anses som legitim, få den andra att känna sig trygg etc⁵⁶. Intervjun är därför en isolerad företeelse; en intervjusituation är en specifik kontext vari de inblandade personerna spelar tydliga roller. Man kan säga att resultatet av en intervju, till viss del, är resultatet av hur en intervjuperson svarar på frågor i en intervjukontext.

Jag har gjort intervjuer med fyra anställda fritidsledare som jobbar utefter fasta scheman. Intervjuerna är tematiska i sin utformning eller som Bryman kallar dem ostrukturerade⁵⁷. Jag vill dock påpeka att jag rör mig på gränsen mellan semi- och ostrukturerad intervju. Gränsen mellan dessa verkar vara något smal utifrån hur Bryman diskuterar dem.

Intervjuerna tog mellan 15 och 45 minuter. Därmed kan man i resultatredovisningen också finna att IP1 och framförallt IP4 inte framträder lika mycket; då dessa intervjuer var kortare och mindre innehållsrika. En intervjusituation är ju dock som jag tidigare påpekat en specifik kontext, där olika personer väljer att hantera frågorna som ställs på olika sätt. Detta bör självklart beaktas och tas med i bedömningen av resultatet.

Jag har agerat i egenskap av forskare under intervjuerna; detta även om jag tror det är en omöjlighet att förhålla sig helt objektiv som intervjuare. Samtidigt var det för min del än mer problematiskt att agera forskare då intervjupersonerna lärt känna mig i egenskap av fritidsledare. Jag ville under intervjuerna försöka låta intervjupersonerna tala så fritt som möjligt omkring de frågor jag ställde.

Jag har utformat min intervjuguide utifrån tema⁵⁸. Jag har valt tre teman; dåtid, nutid och framtid. Meningen är att dessa teman ska få respondenten att reflektera över de fenomen jag undersöker i ett större perspektiv; intentionen var att detta skulle leda till en fördjupning av intervjupersonens svar, där det dessutom i ett framtidsperspektiv kunde finnas tydliga tankar omkring förändring. Samtidigt finns det fem huvudfrågor med följdfrågor. Dessa huvudfrågor har som syfte att öppna upp för intervjupersonernas beskrivningar av sina erfarenheter. Följdfrågorna finns med som stöd beroende på hur intervjupersonen ifråga hanterar intervjusituationen. Någon gång användes följdfrågorna, någon gång inte.

Bryman menar att formuleringen av frågeställningar inte ska vara så specifik så att detta hindrar att alternativa synsätt kan framkomma⁵⁹. Detta har jag tagit fasta på och därför kom frågorna jag ställde under intervjun att vara öppna. Om intressanta frågor dök upp, som jag inte tänkt på, ställdes under intervjutillfället frågor improvisatoriskt. Jag försökte närma mig intervjupersonerna utan förutfattade meningar och under intervjuerna försökte jag hålla mig öppen för den verklighet intervjupersonerna ville beskriva. Då jag sedan tidigare känner de fritidsledare som jag intervjuat genom mitt arbete som timvikarie, måste intervjuernas resultat ses med detta i beaktande.

⁵⁶ Alvesson, Mats. (1993): *Beyond Neo – positivists Romantics and Localists – A reflexive approach to interviews in organization research*. S.5

⁵⁷ Bryman, Alan (2002): S.302

⁵⁸ Se bilaga.

⁵⁹ Bryman, Alan (2002): S.305

Intervjuerna spelades in på bandspelare (mp3-spelare) och jag transkriberade sedan dessa till skriven text, där också pauser, skratt etc framkom. Bryman påpekar att det är viktigt att inse att en bandspelare kan störa intervjupersonen⁶⁰. Mp3-spelaren är i detta fall ett bra alternativ då den är av litet format. Självklart har intervjupersonen rätten att vägra bli inspelad. Intervjuerna genomfördes i ett större rum på fritidsgården.

Meningskonstitutionsanalys

Att använda fenomenologin som utgångspunkt vid analys och tolkning handlar framförallt om att försöka sätta verkligheten inom parentes. Meningskonstitutionsanalysen vill avtäcka det som ligger dolt, för att få en ökad förståelse för hur individen skapar mening⁶¹. Fenomenologin söker efter livsvärlden (den på förhanden givna världen) som för Husserl är all kunskaps förutsättning. En annan viktig del av meningskonstitutionsanalysen, är språket som i de utskrivna intervjuerna är det medium som ligger som grund för analysen. Inledningsvis följer en diskussion om språkets betydelse för meningskonstitutionsanalysen. På detta introduceras, i tre avsnitt, begrepp som är viktiga för meningskonstitutionsanalysen. Därefter kommer meningskonstitutionsanalysen som aktualiseras i denna uppsats, att redovisas steg för steg

Språket som medium

I denna uppsats är språket en viktig del av analysen. Analysen bygger på de utskrivna intervjuerna, där språket är centralt. I meningskonstitutionsanalysen lyfts objekt ur texten, dessa objekt är ord. Dessa ord-objekt talas det om på ett visst sätt och i relationen mellan dessa objekt och den som uttalar sig om dessa, kan man grammatiskt analysera förhållandet. Om exempelvis en intervjuperson använder ”jag” som utgångspunkt men plötsligt skiftar till ”man” skulle det kunna ses som att personen ifråga vill skilja sig från sitt ”jag”. Ord kan också vara intressanta på andra sätt. Om en intervjuperson exempelvis säger att något är stort bör man begrunda vad som är större och vad som är mindre i det sammanhang som det sägs i. Detta är genomgående en del av tolkningsarbetet i meningskonstitutionsanalysen och de olika kategorierna av modaliteter som jag redogör för nedan, är behjälpliga vid förståelsen av ords betydelse för subjektets meningsskapande.

Riktadhet och Intentionalitet

I fenomenologin riktar man alltid uppmärksamheten mot någonting. Vi tittar därmed i meningskonstitutionsanalysen på de objekt som subjekten söker mening omkring. Att vara medveten om något kallar Husserl för intentionalitet, eller intentionala upplevelser. Husserl beskriver det så här; ”Medvetandepoplevelser kallas också intentionala upplevelser, varvid ordet intentionalitet inte betyder något annat än denna allmänna grundegenskap hos medvetandet att

⁶⁰ Bryman, Alan (2002): S.310-311

⁶¹ Sages, Roger & Szybek, Piotr & (2000): *A phenomenological study of students`knowledge of biology in a Swedish comprehensive school*. S.158

vara medvetande om något. . .”⁶². Intentionaliteten handlar därmed om subjektets medvetandeupplevelser, när detta subjekt riktar sin uppmärksamhet mot något i världen. I denna medvetandeupplevelse finns exempelvis ofta en förfluten horisont av upplevelser, ett minne, och samtidigt av subjektet egenhändigt komponerade fantasibilder av exempelvis ett hus.

Epoché och Fenomenologisk reduktion

Epochèn (fenomenologisk) som Husserl använder för att diskutera detta att ”sätta verkligheten inom parentes” lånar han från René Descartes. I *cartesianska meditationer* ger Husserl denna förklaring på begreppet; ”. . .den fenomenologiska εποχή⁶³, som de renade cartesianska meditationernas gång kräver av den filosoferande, inhiberar den objektiva världens varagiltighet och utesluter den helt från omdömesfältet, och således utesluter den också den varagiltighet, som hör till objektivt apperciperade fakta och således också till den inre erfarenhetens fakta”⁶⁴. Det handlar alltså om att i tanken bortse från den syn på världen som är den naturliga inställningen; så som vi ser världen utifrån hur vi socialiserats in i den. Vi ser nu inte längre objekt såsom matematiken förespråkar det och inte heller utifrån den inre erfarenhetens utgångspunkt; vi ser objekt såsom de är förhanden givna. Denna Epoché utvecklas vidare till det som Husserl kallar för den fenomenologiska reduktionen. Med detta som utgångspunkt kan vi, enligt Husserl, närma oss den förhanden givna världen, livsvärlden.

Nu uppstår dock ett problem. Om både den inre erfarenheten och den objektiva världens varagiltighet sätts inom parentes, vad finns då kvar i subjektets ego? Husserl når denna insikt i *The crisis of european sciences and transcendental phenomenology*. Husserl skriver så här om den cartesianska epochén; ”. . .while it leads to the transcendental ego in one leap, as it where, it brings this ego into view as apparently empty of content. . .”⁶⁵. Därmed måste man söka sig in i medvetandet för att få en förståelse för hur objekt genom erfarenhet ges mening av subjektet. En total reduktion, såsom den cartesianska epochén, reducerar egot till ett tomt objekt. Därmed spelar den inre erfarenheten en stor roll, i det som kallas för den transcendental fenomenologiska reduktionen. Denna fenomenologiska reduktion söker sig mot hur subjektet konstituerar mening⁶⁶, där epochén finns med som ett inledande steg. Epochén är i detta fall, för meningskonstitutionsanalysen, det som bromsar subjektets medvetandeström och exempelvis fokuserar de modaliteter som jag nedan går igenom⁶⁷. I meningskonstitutionsanalysen i denna uppsats sker epochén främst i steg tre.

⁶² Husserl Edmund. (1992): S.50

⁶³ Epoché. Begreppet härstammar ursprungligen från de antika skeptikerna som använde begreppet i betydelsen ”återhållande av omdömet”. För Husserls del förstås det i sin vidaste bemärkelse som att sätta ”verkligheten inom parentes”.

⁶⁴ Husserl Edmund. (1992): S.42

⁶⁵ Husserl, Edmund (1970): *The crisis of the European sciences and transcendental phenomenology*. S.155

⁶⁶ Den fenomenologiska reduktionen är mer komplicerad än denna förklaring jag ger här. För en mer ingående läsning av denna företeelse, inom meningskonstitutionsanalysen, läs exempelvis Sages, Roger & Szybek, Piotr (2000): *A phenomenological study of students`knowledge of biology in a Swedish comprehensive school*.

⁶⁷ Sages, Roger & Szybek, Piotr & (2000): S.160-161

Modaliteter

I meningskonstitutionsanalysprocessen kommer ni i nästa avsnitt att få följa de olika steg som leder fram till tolkningsarbetet. Ett av stegen i processen är att plocka ut objekten. Efter detta fokuserar jag modaliteterna. Objekt är alltid involverade i en händelse och går ofta att relatera till varandra. Dessutom sker alltid "något" någonstans i ett direkt nu eller en förfluten tid; händelser kan också sikta på framtiden. Händelser karaktäriseras också av att ske på ett visst sätt. Subjektet riktar sin uppmärksamhet mot ett objekt och det är modaliteterna som visar på relationen mellan subjektet och det som framstår som objekt för dess intentionalitet⁶⁸. I meningskonstitutionsanalysen framkommer modaliteterna genom frågor som var? När? Hur? Szybek framhåller fem grupper av modaliteter. Dessa är: Funktionsmodaliteter, tidsmodaliteter, rumsmodaliteter, doxamodaliteter och affekt- och viljemodaliteter. Funktionsmodaliteten talar om på vilket sätt objektet är tillgängligt för subjektet. Är objektet ett fysiskt ting? Är det en känsla? Kan jag röra vid det? Tidsmodaliteten talar om när något sker. Sker det vid en specifik tidpunkt eller är det obestämt? Är händelsen konkret eller ej? Rumsmodaliteter talar om var vi befinner oss. Är det en plats som finns konkret eller är platsen obestämd? Kan exempelvis ett objekt som diskuteras befinna sig på flera platser eller bara på en bestämd? Doxamodaliteter talar om vilka relationer som finns med olika objekt. Är detta som det talas om något som händer på riktigt, eller händer det kanske, eller med tvekan? Tror man att det händer på detta sätt? Affekt- och viljemodaliteter visar på vad vi tycker om de objekt eller händelser som vi riktar uppmärksamheten på. Hatar eller älskar vi det? Är det intressant eller tråkigt? ⁶⁹ Dessa modaliteter fokuseras i analysen och hjälper därmed till för att få en ökad förståelse för det meningsskapande subjektet.

Meningskonstitutionsanalysen steg för steg

För att läsaren tydligare ska förstå vad meningskonstitutionsanalysen i denna uppsats syftar till, sammanfattar jag detta nedan. Jag vill med meningskonstitutionsanalysen⁷⁰:

- Gräva mig ner i textens grammatik
- Fokusera och plocka ut objekt ur texten. Ex. Jag, man, du, honom henne osv.
- Fokusera händelseförloppen (modaliteterna) Ex. Vad händer/vad gör objektet?
- Ingå i en dialog med texten, vilket betyder att jag ställer frågor till den. Vad menar du här? Tycker du verkligen så här?
- Sammanfattningsvis genomföra en fenomenologisk reduktion av innehållet i de utskrivna intervjuerna genom att sätta verkligheten inom parentes och därmed närma mig intervjupersonernas livsvärld. Tanken är vidare att detta ska leda till;
- Att nya horisonter öppnas upp i fråga om fritidsledarens syn på sitt yrke.
- Att jag kan göra tolkningar utifrån denna/dessa nya horisont/er.

⁶⁸ Szybek, Piotr (1998): S.27

⁶⁹ Ibid. S.28

⁷⁰ Se exempelvis Szybek, Piotr (1998) *Å vilken äcklig fisk* eller Sages, Roger & Szybek, Piotr (2000): *A phenomenological study of students' knowledge of biology in a Swedish comprehensive school*. Szybek och Sages är grundarna till denna form av analys. Min analys har inspirerats av Szybek och Sages men är något enklare i sin utformning. Jag har framförallt lämnat mer utrymme för reflektion och tolkning.

Jag har utifrån befintliga modeller utarbetat en något annorlunda modell, utifrån de modeller om meningskonstitutionsanalys som jag funnit⁷¹. Modellen följer fyra steg och dessa går jag igenom nedan. Exemplet är en enhet som är tagen från en av intervjuerna som ligger till grund för denna uppsats.

1. Intervjun delas in i mindre enheter. Exempelvis:

IP: Nu jobbar ju inte jag så mycket på fritidsgården därnere. Jag springer hit och dit kors och tvärs. Men när jag är därnere, så är jag nog den uppsökande fritidsledaren, som letar upp och börjar prata, i och med att jag inte är där så ofta

2. Enheten struktureras sedan upp i rader, som kan analyseras steg för steg.

Nu jobbar ju inte jag så mycket

på fritidsgården därnere.

Jag springer hit och dit kors och tvärs

Men när jag är därnere

så är jag nog den uppsökande fritidsledaren

som letar upp och börjar prata,

i och med att jag inte är där så ofta

3. Varje rad går sedan igenom och jag plockar här ut objekten, tittar på vad objektet gör eller vad som händer med det. Efter detta fokuseras händelsens modalitet. Under arbetet med texten har jag markerat de olika momenten med olika färger. Exempelvis har jag markerat objekt med röd färg⁷².

Nu jobbar ju inte jag så mycket

på fritidsgården därnere.

Jag springer hit och dit kors och tvärs

Jobbar inte mycket

på fritidsgården som ligger därnere.

Men när jag är därnere

så är jag nog den uppsökande fritidsledaren

som letar upp och börjar prata,

i och med att jag inte är där så ofta

⁷¹ Se föregående not på sidan 17.

⁷² Detta kan man tyvärr inte se om uppsatsen är utskriven med en skrivare utan färgpatroner.

4. Slutligen kan objekten läggas in i en tabell där man tydligare kan följa vad som händer med objekten eller vad objektet gör, samt vilken modalitet som framkommer.

Objektet	Vad gör objektet/vad händer med det?	Händelsens modalitet	Händelsens modalitet (forts.)
jag	jobbar	inte så mycket	Var? på fritidsgården
jag	är någonstans	på fritidsgården	Hur? inte så mycket
jag	letar upp	börjar prata	När? när "jag" är därnere

Dessa fyra steg ligger som grund för hur tolkningarna i detta arbete gjorts. Tolkingen har dessutom bestått av att avgränsa materialet, som i resultatredovisningen kommer att bestå av fem tematiska frågor.

Meningskonstitutionsanalysen i denna uppsats har inte fokuserat på objekt som i förväg valts ut. Exempelvis kan man se denna form av analys i magisteruppsatsen i pedagogik *Bilder av miljöproblem – en analys av beskrivningar av miljöproblem i åtta olika texter*⁷³. I denna uppsats analyseras texter (enheter) som innehåller begreppet "miljöproblem". För min del är mina intervjuer inte fokuserade på specifika begrepp⁷⁴, jag analyserar därmed en stor mängd objekt i varje enhet. Det som framförs i uppsatsens resultatredovisning är de delar (samt objekten i dessa) av intervjuerna som var mest framträdande och som ofta var återkommande. Avgränsningen resulterade, som jag innan nämnt, i fem tematiska frågor. Resultatet av analysen kan ses som en första ingång till fritidsgården, där jag vill mena att en del av de subjekt (fritidsledare) som rör sig på fritidsgården analyserats; Jag har med andra ord "endast" närmast mig fyra fritidsledares livsvärld. Med detta menar jag att jag skulle kunna gräva mig än djupare ner i intervjupersonernas subjekt och därmed fördjupa kunskapen om dessa individers livsvärld; en kandidatuppsats måste dock avgränsas, beroende på tid, tillgänglig litteratur och storlek.

⁷³Johansson, Magnus (2001): *Bilder av miljöproblem – en analys av beskrivningar av miljöproblem i åtta olika texter*

⁷⁴ Även om det självklart i intervjuguidens frågor finns mer framträdande objekt såsom fritidsgård och ungdom etc. som därmed lagt upp riktningen för mitt intresseområde.

I Sages och Szybek⁷⁵ paper redovisas för en mycket grundlig form av meningskonstitutionsanalys, där metoden följer fler etapper än meningskonstitutionsanalysen i denna uppsats. I denna uppsats avgränsar jag mig från att följa upp hela den begrepps bild som i detta nämnda paper målas upp. Den analys som jag använder mig av kan ses som begynnelsen av en läroprocess. Jag lägger därmed i denna uppsats grunden för en förståelse för meningskonstitutionsanalysen, som i en framtida magisteruppsats kommer att utvecklas och därmed uppbringa större stringens och djup.

Resultatredovisning

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för de resultat som min meningskonstitutionsanalys frambringt. Fem frågor kommer att fokuseras i resultatredovisningen. Den första frågan handlar om hur de intervjuade ser på fritidsgården som plats. Den andra frågan kommer att fördjupa sig i var på fritidsgården fritidsledarna jobbar. Vad som händer i mötet med ungdomarna på fritidsgården är den tredje frågan. Den fjärde frågan lyder; vad pratar fritidsledarna och ungdomarna om? Avslutningsvis kommer en redovisning av fritidsledarnas syn på de ungdomar som besöker fritidsgården att gås igenom.

Hur ser intervjupersonerna på fritidsgården som plats?

I detta avsnitt kommer jag att fokusera på vad som framträder när jag analyserade intervjupersonernas berättelser om hur de ser på fritidsgården som plats. Det framträdde ett dominerande perspektiv och ett underordnat perspektiv. Det dominerande perspektivet talar om fritidsgården som en öppen familjär mötesplats för olika människor i olika åldrar. Det underordnade perspektivet ifrågasätter denna bild och menar att det bara är så utåt sett. Så här uttalar sig IP1 om vad fritidsgården är för plats;

. . .de beskriver det mer som sitt andra hem, det känns ju lite så familjärt när man kommer in här, att alla känner alla. Så var det liksom inte när jag var 14 då var liksom de som var 20 gamla tyckte jag, här kan liksom de hänga fast det är 5 års skillnad och det är ju jättemycket just mellan 15 och 20. Men det är familjärt helt enkelt.

IP1 menar alltså att fritidsgården av ungdomarna beskrivs mer som ett andra hem. IP1 menar också själv att det känns lite familjärt för att alla känner alla. Det finns dessutom en erfarenhet av något som ligger i det förflutna. Detta förflutna talar om att ålderskillnaden, enligt IP1, har mindre betydelse på denna fritidsgård än den verkade ha i en tidigare förfluten erfarenhet hos denne. Att det finns olika individer i olika åldrar som besöker fritidsgården, talar också IP4 om;

Jag känner mer att det är ett ställe som folk hänger på det känns inte så mycket som en vanlig fritidsgård. Det är lite mer blandat klientel det kommer gubbar som spelar domino och då blir det än annan känsla vilket jag tycker är nyttigt, det är bra integration liksom. Och det är alltså inte smidig integration men det är alltså integrerat. Fast det kanske inte riktigt är integrerat så. Men det är en mötesplats där många människor möts och så.

⁷⁵ Sages, Roger & Szybek, Piotr (2000)

IP4 har en känsla av att fritidsgården är en plats som folk hänger på. Fritidsgården är dock inte alltid lik den vanliga fritidsgården. Att det på fritidsgården finns ”gubbar” verkar vara en av de aspekter som pekar på att fritidsgården är något ovanlig. Att det finns äldre individer som besöker fritidsgården är bra för integrationen, men det innebär inte för den delen att individer integreras smidigt. Efter en viss eftertanke menar IP4 att det kanske trots allt inte är så smidig integration. Alltjämt menar IP4 att fritidsgården är en mötesplats där många olika människor kan mötas. IP2 har en liknande syn som också fokuserar på fritidsgården som en mötesplats;

Jag tror det är viktigt att det finns ett ställe där olika ungdomar och subkulturer kan mötas. Överhuvudtaget är en av våra målsättningar att ta bort gränser mellan människor. Det är viktigt att det finns mötesplatser där många olika sorters människor kan träffas och sitta och prata och komma överens om saker, för att göra saker tillsammans. Det är på något sätt där allting börjar och det är också där som man kan växa som människa. Prata med andra och höra vad andra människor tycker om saker och ting och reaktioner på vad man själv tycker.

IP2 tror att det är viktigt att ungdomar och subkulturer kan mötas på fritidsgården. Över allt, menar IP2, att finns det en målsättning för fritidsgården. Denna målsättning handlar om att ta bort gränser mellan människor. IP2 menar att allting börjar med att många olika människor kan mötas för att komma överens om saker och sedan göra dessa saker tillsammans. Genom att detta sker på fritidsgården kan individen växa som människa, genom en dialog som bygger på att lyfta egna giltighetsanspråk, och möta dem och lyssna på vad andra individer tycker.

IP3 har dock såsom åsikt att denna bild av en öppen och familjär plats är en illusion. IP3 beskriver det som följer;

Det är en öppen plats som egentligen är öppen för alla. Vad jag förstår. Men det är inte så. Alla är inte välkomna här. Är det för många gamla är de inte välkomna här, är det för många små så tar de över. Det är inte så som vi marknadsför oss för alla.

IP3 menar att det egentligen är en öppen plats så som det förstås av denne. Samtidigt menar IP3 att det inte alls är så. Alla är inte lika välkomna till fritidsgården och detta beror på vilka som är där för stunden. Om det är för många äldre på fritidsgården, menar IP3, att detta leder till att man inte välkomnar de som är äldre. Om det är för många yngre besökare, menar IP3, att de tar över. Enligt IP3 marknadsför sig fritidsgården som en fritidsgård som är öppen för alla. Alla är synonyma med samtliga, vilket innebär att det egentligen inte enligt IP3 finns några restriktioner, utifrån hur fritidsgården marknadsför sig, för vem som får besöka fritidsgården. Detta är dock alltså en illusion, enligt IP3, och att verkligheten är en illusion beror på vilka besökare som befinner sig på fritidsgården för tillfället. Samtidigt verkar det vara en grupp som enligt IP3 har större tillträde till fritidsgården. Denna grupp är de yngre eller som IP3 säger de små. De små tar över fritidsgården om de är för många, medan de äldre inte är välkomna om de blir för många. I IP3: s verklighet är det alltså de yngre som har den största legitima rätten att befinna sig på fritidsgården.

Sammanfattningsvis beskrivas fritidsgården som en familjär plats som IP1 berättar att ungdomarna kallar för sitt andra hem. Fritidsgården är utifrån IP4: s perspektiv en plats man hänger på och som visar sig vara annorlunda än vanliga fritidsgårdar, då här finns besökare som är vuxna; det sistnämnda menar också IP1 är annorlunda jämfört med hur det var när denne var ung. IP4 menar också att det finns en integrerande faktor på fritidsgården även om denna inte alltid är smidig. IP2 berättar att dennes syn på fritidsgården är att den ska vara en mötesplats för ungdomar och subkulturer. Denna mötesplats är viktig då människor kan mötas och komma överens om saker, vilket IP2 menar är ”där allt börjar”. IP3 har en bild av

fritidsgården och berättar att det är en illusion att fritidsgården skulle vara för alla. IP3 lyfter fram de yngre som de som har störst legitimitet att få vistas på fritidsgården i motsats till dem som är äldre.

Var och hur jobbar fritidsledarna?

Under analysen växte ett mönster fram som visade på att intervjupersonerna jobbade på olika platser inom och utom fritidsgården med olika inriktningar. Egentligen var det bara en av de intervjupersonerna som jobbade, med en tydlig utgångspunkt, i den öppna verksamheten eller det som bland två intervjupersoner benämns som ”därnere”. Därnere är framförallt menat som caféet, men därnere pågår också andra aktiviteter som exempelvis hip hop verksamhet som en av intervjupersonerna främst är verksam inom. Jag lokaliserar därmed olika rum inom fritidsgården där fritidsledarna säger sig jobba. Fokus ligger i detta avsnitt på vad det innebär att jobba däruppe eller jobba därnere. Samt vad detta egentligen betyder utifrån de analyserade berättelserna.

En av intervjupersonerna, IP3, talar om ett rum som är därnere. När IP3 jobbar ”därnere” innebär detta att denne letar upp ungdomar och startar konversationer. Samtidigt visar det sig att IP3 under den största delen av tiden befinner sig någon annanstans. Det framkommer under analysen att IP3 jobbar största delen av tiden ”däruppe”. IP3 berättar om det så här:

Nu jobbar ju inte jag så mycket på fritidsgården därnere. Jag springer hit och dit kors och tvärs. Men när jag är därnere så är jag nog den uppsökande fritidsledaren som letar upp och börjar prata, i och med att jag inte är där så ofta så försöker jag ta igen den tiden då jag inte har varit där innan

IP3 slits mellan det som är däruppe och därnere och säger sig springa hit och dit och kors och tvärs mellan därnere och däruppe. Att IP3 springer hit och dit, kors och tvärs visar på att det inte direkt finns något mål, eller en osäkerhet, över den roll som denne skall spela i verksamheten. Samtidigt verkar det försvinna tid, tid som IP3 måste ta igen när denne är därnere. Detta tyder på att arbetet däruppe tar tid från arbetet som sker därnere. Det som görs däruppe handlar om administrativt arbete som grundar sig i att olika verksamheter som sker på fritidsgården ska kunna komma till stånd. Det är i detta den stora konflikten för IP3 ligger; att dessa verksamheter, enligt IP3, inte skulle fungera om IP3 inte gjorde detta jobb som kräver att man vistas däruppe. Samtidigt påpekar IP3 följande när jag frågar om det är något denne vill förändra i mötet med ungdomarna;

Ja, det är ju att vara mer därnere, men det kan jag ju inte, jag har precis haft den konflikten på planerings-, utvecklingssamtalet. Jag förklarade mitt dilemma, hur jag känner att jag får dåligt samvete när jag lämnar en annan fritidsledare därnere helt ensam. Och det är ju det jag jobbar för, ungdomarna, det är ju det jag tycker är kul.

IP3 vill vara därnere, men påstår sig inte kunna vara det. Den stora frågan är varför detta då inte är möjligt? IP3 säger att det är ungdomarna denne jobbar för och att det är detta som IP3 tycker är kul, samtidigt är det arbete som görs däruppe ändå högsta prioritet. En fritidsledare som ibland lämnas ensam därnere tycks vara IP1, som uttalar sig så här;

Jag tror att det är viktigt att vi är mer närvarande, att vissa har mer att göra medan vissa är mer nere i caféet. Man kanske inte ska ta på sig så mycket grejer så att man inte har tid att vara därnere. Så att ungdomarna vet vem man är och man inte bara är en skugga som springer igenom.

I detta citat framkommer det att IP1 menar att det finns de i personalen som har mer att göra och att detta leder till att de är mindre nere i caféet. Tolkningen jag gör är att denna person som IP1 talar om är IP3. Det märks också att det är ett känsligt ämne då IP1 istället för att säga "jag tycker" använder "man tycker". IP1 distanserar sig därmed från sin egen kropp för att uttala sig om ett ämne som är känsligt.

IP2 menar att det är viktigt att det finns fritidsledare som både jobbar däruppe och därnere. Så här beskriver IP2 det under intervjun;

Vi jobbar på lite olika sätt och det tror jag är en stor fördel, men jag tror också att en del ägnar en stor del av sin arbetstid åt att kommunicera med ungdomar och sedan finns det de som får saker och ting gjorda och som inte kommunicerar lika mycket och på ett lika djupt plan. Jag tror ju att bägge behövs [. . .] Man måste kanske bejaka de sidorna hos en som inte känns så naturliga. Jag tycker att det funkar ganska bra på fritidsgården men det är någonting som man måste tänka på.

Vad som framkommer av det IP2 berättar i intervjun är att fritidsledarna jobbar på lite olika sätt. Detta att jobba på olika sätt är en fördel menar IP2. IP2 tror att detta att jobba på olika sätt innebär att en del av fritidsledarna ägnar en stor del av sin tid åt att kommunicera med ungdomar. Sedan finns det fritidsledare som får saker och ting gjorda. De som får saker och ting gjorda kommunicerar inte på ett lika djupt plan och de kommunicerar inte heller lika mycket. De som kommunicerar med ungdomar under en stor del av sin arbetstid gör alltså detta på ett djupt plan, men å andra sidan får de inte saker och ting gjorda. Alltså räknas inte kommunikation med ungdomar som något som kan kategoriseras som att få saker och ting gjorda. IP2 menar dock att båda dessa typer av fritidsledare behövs i verksamheten. Samtidigt har IP2 en uppfattning om att det finns sidor hos dem som arbetar på fritidsgården som inte känns naturliga, vilket lyfter dess motsats att vissa sidor är naturliga. Slutligen menar IP2 att det funkar ganska bra på fritidsgården. Ganska är synonymt med någorlunda vilket innebär att det definitivt finns en problematik, omkring detta att vissa fritidsledare arbetar mer däruppe och vissa mer därnere. Förutom distinktionen mellan att jobba däruppe och därnere framträder två perspektiv i intervjusvaren ifråga om var fritidsledarna jobbar. IP2 är framförallt inriktad på att driva projekt och att driva och utveckla verksamheten utifrån den positionen. IP2 berättar tidigare i intervjun att denne redan idag jobbar mindre i verksamheten, som jag tolkar som den verksamhet som är "därnereverksamheten". I IP2: s fall riktar sig mycket av svaren i intervjun på framtiden och den bild av fritidsgården som IP2 talar om är inte alltid den som finns i nuläget. Detta beror på att jag ställt frågan om hur IP2 vill utvecklas i framtiden. Därför handlar det snarare om något fritidsgården skulle kunna vara. IP2 berättar om det så här;

Jag är mycket inne på det här att få igång projekt, jag är mycket för det här låt hundra blommor blomma, så mycket grejer går igång, så mycket grejer. Att mer komma in i den rollen att starta projekt och att utveckla verksamheten på det planet. Att få dom att bli starka att möta dem att bli medborgare i det här nya Europa. Att utveckla den här internationella delen av verksamheten. Hm det är vad jag vill jobba med. På ett organisatoriskt plan, inte så mycket finnas i verksamheten. Lite tror jag ändå det är viktigt att finnas i verksamheten, man får inte helt glömma bort det.

Framförallt framkommer det tydligt att det IP2 talar om är något som denne är involverad i ensam. IP2 talar aldrig om vi, utan talar om jag. Det är flera saker som är "mycket" i det IP2 talar om. IP2 är "mycket inne" på det här med projekt, IP2 är "mycket för det här", det ska vara "mycket grejer" igång. Den rollen som IP2 vill spela i en framtid är att starta projekt och

jobba mer på ett organisatoriskt plan. En av orsakerna till att jobba med projekt enligt IP2 är att utveckla ”dom”. Dessa ”dom” är ungdomarna, enligt min tolkning, som enligt IP2 behöver vara starka för att möta det nya Europa. Det finns alltså något i verksamheten som IP2 kallar för den internationella delen. Att jobba med projekt är exempelvis att jobba med utveckling av den internationella delen av verksamheten. Samtidigt menar IP2 att denne vill jobba mer på ett internationellt plan och detta innebär i sin tur att IP2 inte kommer att finnas så mycket i verksamheten. Det finns alltså en motsägelse i vad som egentligen är verksamheten. Det finns något som är den internationella delen av verksamheten som IP2 vill vara i, sedan finns det en verksamhet som IP2 inte kommer att vara så mycket i. Frågan är då vad som egentligen är verksamheten? Jag tolkar det som att IP2 inte kommer att finnas så mycket därnere, vilket främst handlar om caféverksamheten, utan mer befinna sig däruppe och jobba administrativt.

Avslutningsvis menar IP2 att det trots allt är viktigt att finnas lite i den verksamhet som jag tolkar som ”därnereverksamheten”. Här talar dock inte IP2 längre om ”jag” utan menar att ”man” inte helt får glömma detta helt. Jag tolkar detta som att IP2 vet om att det är ett känsligt ämne att tala om. Dessutom är ”man” inte bara IP2 i detta fall. IP3, exempelvis, vars problematik var att jobbet däruppe tog mycket tid från jobbet därnere visade också upp en osäkerhet omkring vad som egentligen borde prioriteras på fritidsgården. Därnereverksamheten tenderar att vara kärnan i fritidsgårdens verksamhet. Detta tolkar jag som att det hos både IP2 och IP3 finns nya erfarenheter som i nuläget inte fått fäste. Den dominerande traditionen av verksamheten befinner sig i därnereverksamheten och denna verksamhet blir framförallt för IP3 detta dåliga samvete som framträder i dennes svar.

Om IP2 nu siktade framåt så skulle jag för en kort stund vilja återgå till IP3 och den problematiken som omgav att jobba i däruppeverksamheten, och de samveteskval som detta jobb gav för att IP3 inte kunde jobba så mycket i därnereverksamheten. Det verkar finnas en erfarenhetshorisont som går tillbaka i tiden. Så här uttalar sig IP3 om denna erfarenhet från det förflutna;

IP2 har lärt mig det, jag har alltid varit sån innan att när jag jobbade i Kalmar skulle det hända någonting hela tiden, man ska göra någonting, man ska kunna erbjuda någonting [. . .] Det var mycket mer med det sociala, man kom ner där bara för att sitta och snacka där och hänga där med mig.

IP3 berättar att IP2 har lärt denne något. Detta IP3 har fått lära sig är något nytt, som inte passar in på ett arbetssätt som IP3 lärt sig och arbetat på som ligger i det förflutna. Under denna tid i det förflutna skulle ”man” göra någonting, ”man” skulle också erbjuda någonting. ”Man” är i min tolkning egentligen IP3 och IP3 var i ett förflutet den som erbjöd någonting, samt gjorde någonting. Samtidigt uppkommer en paradox när IP3 påstår att det var mer av det sociala i ett förflutet. Tolkningen blir att det i ett förflutet fanns en tid när IP3 hade tid för både en därnere- och däruppeverksamhet; när det fanns en balans mellan dessa två.

Sammanfattningsvis verka det finnas en konflikt om olika sätt att jobba på fritidsgården. Konflikten ligger i hur mycket av fritidsledarnas arbete som bör förläggas i däruppeverksamheten, samt hur mycket som borde förläggas i därnereverksamheten.

Därnereverksamheten består utifrån min analys av att jobba i caféet och där möta ungdomar och prata med dessa. Ett annat perspektiv som jag inte riktigt berört är hip hop verksamheten som också befinner sig på den ”nedersta våningen” men som trots detta berör något specifikt. Caféverksamheten är inte strukturerad runt något specifikt. Det handlar inte om att få ”saker och ting gjorda”, utan verksamheten berör framförallt samtal med ungdomar som kommer och går som de vill.

Däruppeverksamheten består utifrån min analys av främst administrativt arbete. Detta arbete kan bestå av olika projekt som exempelvis kan ha internationell prägel. Det kan också handla om administrativt arbete som berör exempelvis att få ”saker och ting gjorda”. Utifrån berättelser som inte citerats i detta avsnitt handlar det främst om musikverksamhet som exempelvis att anordna spelningar och administrera olika evenemang.

Det verkar finnas en obalans i hur arbetsuppgifterna idag är strukturerade vilket leder till en osäkerhet bland fritidsledarna. Samtidigt talar en av intervjupersonerna om att man borde försöka bejaka och inta andra roller som inte känns så naturliga.

Vad händer i mötet med ungdomarna?

Efter att i förra kapitlet ha kommit fram till att det finns en däruppeverksamhet och en därnereverksamhet kommer nu det sistnämnda att fokuseras. Det är nämligen framförallt i därnereverksamheten som de pedagogiska principerna lyfts. Genomgående i uppsatsen har pratet, eller mer formellt samtalet, lyfts som något av det mest framträdande i fritidsgårdens (därnere-) verksamhet. Jag inleder med att redovisa hur själva pratet framträtt. Jag ställer sedan frågan, i nästa avsnitt, om vad man pratar om och hur man pratar om olika saker. Det bör poängteras att det är fritidsledarnas syn på detta prat. Jag kan aldrig uttala mig om vad ungdomarna egentligen tycker i de dialoger som finns på en fritidsgård.

Pratet och diskussionerna mellan ungdomar och fritidsledare har varit ett av de mest framträdande temana i analysen. Det är diskussionerna och pratet som, enligt intervjupersonerna, dominerar det som sker i den öppna verksamheten, där caféet är centralt. Det är denna del av verksamheten som jag valt att kalla för därnereverksamheten som jag nämnde i förra avsnittet. IP1 uttrycker sig så här i ett utdrag från intervjun när jag ställer frågan om hur IP1 jobbar med ungdomarna på fritidsgården;

Det är ganska olika. Nej, egentligen är det inte olika vem det är. Ehh, man bara pratar med dem, eller inte bara pratar med dem, men. Man pratar mycket det är det stora forumet. . .

IP1 menar att det är ganska olika, men samtidigt egentligen inte olika hur man möter ungdomarna på fritidsgården. Det handlar framförallt om att prata med dem, men det verkar också finnas något mer. Det framkommer inte vad IP1 menar med att man inte bara pratar med ungdomarna. Men det som karakteriserar arbetet med ungdomarna är pratet, som IP1 menar är det stora forumet. IP2 har också denna uppfattning och berättar så här i ett utdrag från intervjun;

Jag tror att på hemgården så regerar ordet i rätt stor utsträckning, det pratas mycket. Verksamheten är inte uppbyggd och det präglar också ungdomarna; verksamheten är inte uppbyggd så mycket kring aktiviteter. Verksamheten handlar mer om samtal och möten.

Enligt IP2 är det ordet som regerar. Regera är synonymt med att dominera, med vilket man kan säga att ”ordet” är det som dominerar i verksamheten. Vi rör oss nu i därnereverksamheten och det är i denna verksamhet, som har sin utgångspunkt i caféet, som ordet dominerar. Därnereverksamheten är inte uppbyggd omkring aktiviteter, vilket jag tolkar som att ungdomar kommer och går som de vill och ungdomarna aktiveras inte utifrån tidsbestämda aktiviteter. Därnereverksamheten utgår istället från att människor möts och samtalar och detta kan därmed tolkas som därnereverksamhetens kärna.

IP3 berättar vidare om sin syn på vad i därnereverksamheten som är viktigast i detta utdrag från intervjun;

I det här är det ändå den där diskussionen som jag tycker är det viktigaste, det ger mig skitmycket. Har jag fått en halvtimme med en kille eller tjej och det har varit en jättedjup diskussion så man riktigt känner att de har ramlat i någonting så aha, det ger mig skitmycket om de har berättat någonting, så ger det mig, det kan jag leva i veckor på alltså, därför att jag har det så sällan.

Tidigare i intervjun talade jag om däruppeverksamheten. Detta intervjuцитat följer på en intervju med IP3 som handlade om detta. Det som IP3 menar är ”i det här” är framförallt vad som är viktigt i därnereverksamheten. Alltså menar IP3 att det viktigaste med därnereverksamheten är diskussionen. Detta ger IP3 väldigt mycket personligen; framförallt om diskussionen har varit djup och varat en längre stund. Det handlar i diskussionen mycket om IP3 och vad diskussionerna ger denne. De diskussioner som kategoriseras som jättedjupa och som lätt till att en besökare ramlat in i någonting, samt berättat något, är den diskussion som ger IP3 energi att leva i veckor.

Detta intervjuцитat följer diskussionen om därnereverksamheten och däruppeverksamheten och anledningen till att IP3 har dessa diskussioner så sällan, beror på att IP3 under den största delen av tiden jobbar i däruppeverksamheten. Samtidigt visar IP3 på hur viktiga mötena är och detta gör IP3 genom att berätta att mötena hjälper denne, att leva under de veckor som IP3 befinner sig i däruppeverksamheten. Diskussionerna i därnereverksamheten spelar därmed för IP3 en central roll även om IP3 befinner sig i däruppeverksamheten under en stor del av tiden.

Sammanfattningsvis framträdde pratet enligt IP1 som det stora forumet i arbetet med ungdomarna i därnereverksamheten. Ordet var enligt IP2 det som dominerade eller regerade och för IP3 var diskussionerna det viktigaste. För IP3 var också dessa diskussioner viktiga på ett rent personligt plan och gav IP3 energi för veckor.

Vad pratar fritidsledarna och ungdomarna om?

Med det förra avsnittet som utgångspunkt kommer jag nu att diskutera vad man talar om och hur man talar om olika saker i dessa prat- eller samtalssituationer utifrån intervjupersonernas analyserade beskrivningar.

IP3 berättar om hur det går till när denne möter ungdomarna i verksamheten i detta utdrag från intervjun;

[. . .] när jag är därnere så är jag nog den uppsökande fritidsledaren som letar upp och börjar prata, i och med att jag inte är där så ofta så försöker jag ta igen den tiden då jag inte har varit där innan försöker ta kontakt med ungdomarna och prata om sånt vi pratade om förra gången och höra in det, hur gick det då och så och bara snackar om vad som ska hända i helgen och vad ska du göra då och så.

När IP3 är därnere söker denne upp, eller letar upp, ungdomar för att börja prata. För IP3: s del handlar mötena om att prata om sådant som denne talat med ungdomarna om i en förfluten tid; ett slags uppdateringssamtal där IP3 lyssnar och frågar hur det gått med saker som ungdomarna innan berättat att de tänkt göra. IP3 berättar också att man talar om framtiden; exempelvis vad som ska hända i helgen.

IP2 berättar att det kan finnas skillnader i vad man pratar om och hur det brukar gå till. IP2 berättar det i ett intervjuat;

Det kan gå till på olika sätt. Det beror ju på vad det är för ungdomar om det är ungdomar som varit här förut. Är det ungdomar som inte varit här förut så kommer de in och ser lite vilsna ut och då säger man hej! Och tanken är att det får gå lite pö om pö man visar för dem att man jobbar här och så nästa gång när de kommer kanske man pratar lite mer.

För IP2 kan det gå till på olika sätt och detta beror på vad det är för ungdomar som man möter i därnereverksamheten. De som inte har varit på fritidsgården tidigare kan verka lite vilsna och vid dessa tillfällen presenterar sig IP2 genom att säga hej. Sedan finns det en tanke hos IP3 om att man får ta det lite som det kommer. Det första samtalet med en ny besökare handlar mest om en presentation av vem man är och vid nästa tillfälle kanske man pratar lite mer. IP2 berättar vidare om vad som sker i samtalen med ungdomarna;

Antingen ska man vara i verksamheten och jobba med ungdomarna och då säger man hej och sätter sig och pratar med dem, men man kan också göra någonting med dem; kasta pil, spela spel, men det kan också vara att man gör något annat och då kommer man förbi och växlar några ord och sedan jobbar man vidare med det man håller på med och det kan vara, för min del att jag håller på med något administrativt arbete eller beställningar och sen många kommer ut i köket när man står och gör mackor.

Återigen dyker verksamheten upp, vilket som jag tidigare nämnt är därnereverksamheten. När man är i därnereverksamheten berättar IP2 att man säger hej och sätter sig och pratar med ungdomarna. Men man kan också göra andra saker med ungdomarna, som exempelvis spela spel eller kasta pil. Det finns alltså olika saker, som man kan göra med ungdomarna när man möter dem i därnereverksamheten. Ytterligare en aspekt är att man, vilket jag tolkar som IP2, brukar göra detta andra. Detta andra innebär administrativt arbete (däruppeverksamhet) eller beställningar⁷⁶. Vid det administrativa arbetet sker endast korta plötsliga ordväxlingar; detta gäller utifrån min tolkning när man, eller IP2, egentligen befinner sig i däruppeverksamheten, men av olika anledningar kommer ”ner” stundvis. När IP2 är i köket kommer ungdomar in för att, så som jag tolkar det, prata. IP2 talar om ”man” när IP2 egentligen menar att det är denne som jobbar på detta vis. Tolkningsen är att IP2 vill berätta om hur saker och ting sker, men frigöra sig från sitt jag vid vissa tillfällen.

IP1 berättar i detta intervjuat om vad denne brukar prata med ungdomarna om;

Det är rätt mycket prat om, de dricker ju rätt mycket, det är inte så mycket knark här men, jag vet inte. Jag brukar aldrig säga till dem att de inte får lov att dricka, men jag brukar ju säga att det inte är så lämpligt och att de kanske måste ta det lite lugnt. Ja, ibland kommer de och ber om hjälp med läxor eller spottar och svär över någon som är dum i huvudet.

IP1 berättar att alkohol är något denne pratar om med ungdomarna. Knark är å andra sidan ingenting som enligt IP1 verkar finnas. Fast IP1 är något jakande när det gäller detta med knark. När de talar om alkohol brukar IP1 säga att det inte är lämpligt att dricka och att de kanske måste ta det lite lugnt. IP1 intar därmed en överordnad position, som den som sätter gränser. Samtidigt tolkar jag det som att IP1 mer informerar om vad denne tycker är viktigt att tänka på som ungdom, än att exempelvis förbjuda (och därmed inta rollen som förälder).

⁷⁶ Fritidsgården driver en cateringfirma. Detta arbete sker i köket som ligger i därnereverksamheten, i caféet.

Detta gör IP1 med utgångspunkt i en erfarenhet som innebär att vara vuxen. I möten med ungdomar berättar dessutom IP1 att det kan finnas en vädjan om hjälp eller ett behov av att berätta om fenomen som i vardagen varit jobbiga. IP1 berättar vidare i ett annat intervjuцитат om vad pratet och samtalen kan leda till, samt inledningsvis om skiljelinjen mellan kompis och fritidsledare;

[. . .] Men många av dom har sagt att de ser oss inte som vuxna utan mer som kompisar. Och då blir det litegrann som att, men jag är vuxen! Men samtidigt är jag ju inte här för att vara deras kompis. Alltså lite är jag ju, men det känns som man är ju här, dels för att de ska ha någonstans att va, men förhoppningsvis att man ska kunna vägleda dem i någon riktning, inte att man ska bestämma vad de ska göra, men att man ska kunna hjälpa dom om de vill det.

Det finns en problematik i hur relationen mellan fritidsledare och ungdom ser ut. IP1 berättar att ungdomarna vill se denne som kompis snarare än vuxen. IP1 berättar att denne inte arbetar på fritidsgården för att vara ungdomarnas kompis, samtidigt som IP1 ställer upp på att vara kompis "lite". Som kompis kan inte IP1 vägleda ungdomarna vilket IP1 menar är en förhoppning. Detta att vägleda innebär inte att man ska bestämma vad ungdomarna ska göra, utan att man som fritidsledare ska kunna hjälpa till om ungdomarna vill det. Detta att vägleda är dock problematiskt och IP1 påpekar det i detta intervjuцитат;

Men samtidigt kan man ju inte kontakta för mycket, vi har ju inte den utbildningen, möjligheten att när det bli för stora grejer behandlingsassistenter, utan vi är ju vardags och när man känner att det blir för mycket är det ju viktigt att man inte tar det på sig själv.

IP1 berättar att det finns en gräns för hur mycket man kan kontakta. IP1 pratar här om man, vilket jag tolkar som ett underförstått vi. Fritidsledare kan inte kontakta för mycket och detta beror på att fritidsledarna är "vardags". Att vara vardags är någonting som kontrasterar att jobba som behandlingsassistent. Alltså tar IP1 avstånd från att inneha den rollen som fritidsledare. IP1 ser en gräns för hur långt en relation får gå och därmed också var gränsen går för samtalet mellan ungdomar och fritidsledare. Att vara fritidsledare innebär att avgränsa sig till det som vardagen innehåller. Detta att vara vardags innebär att vara lite kompis, men inte gå över gränsen så att IP1 förlorar rollen som vuxen.

Sammanfattningsvis visar min analys på att det i mötena med ungdomar i fritidsgårdens därnereverksamhet finns ett stort forum. Detta forum är att prata. En av intervjupersonerna berättar att ordet är det som dominerar vilket också är ett uttryck för att det finns en kärna i därnereverksamheten som innebär samtal mellan ungdomar och fritidsledare (samt säkerligen mellan ungdomarna själva). En annan av intervjupersonerna talade om diskussionen som det viktigaste och påtalade också hur denna diskussion gav ett mervärde personligen.

Enligt intervjupersonerna kan möten och samtal ske utan att någon annan aktivitet behöver finnas till hands. Men mötet med ungdomarna kan också ske genom olika aktiviteter, såsom exempelvis spel. Utifrån en av intervjupersonernas berättelser kan man vara en uppsökande fritidsledare, vilket innebär att man söker kontakt med ungdomar självmant. Man kan också hålla på med administrativt jobb, eller jobba i köket, och då sker möten och samtal mer sporadiskt och under kortare perioder.

Intervjupersonerna berättar att samtalen kan handla om sådant som ungdomarna vill ha en reaktion på. Ett exempel är diskussioner om alkohol. Det kan också handla om saker som inträffat i vardagen som ungdomarna är upprörda över. (Något som inte fokuserats i intervjuцитатen är också det prat som handlar om olika evenemang och liknande som fritidsgården arrangerar.)

Vad har fritidsledarna för syn på ungdomarna som besöker fritidsgården?

I detta kapitel fokuserar jag på intervjupersonernas berättelser om hur de ser på ungdomarna som besöker fritidsgården. Många av tankarna som intervjupersonerna började med flöt ut i en generell uppfattning av ungdomar i det nutida samhället⁷⁷. Jag tog med även dessa beskrivningar då dessa aktualiseras utifrån den forskning som idag behandlar ungdomar. Samtidigt bör detta poängteras då jag därmed aldrig kan påstå att ungdomarna det talas om är specifika för den fritidsgårdskontext jag närmat mig.

IP4 beskriver ungdomarna så här när jag frågar hur denne ser på ungdomar som besöker fritidsgården;

Hmm ibland kanske de inte ens är medvetna om problemet och att det är ett problem. Vad som får dem att inte vara lugna eller närvarande. När de inte, men det gäller inte bara ungdomar det gäller nog hela mänskligheten. Jag tror att de problem ungdomar har, de problemen har alla.

När jag frågar IP4 vad denne tror ungdomar har för problem idag beskriver IP4 det som om problemet kanske är osynligt. Problemet är dock det som får ungdomarna att inte vara närvarande. Att inte vara närvarande kan betyda att de inte är betraktare av det som sker runt omkring dem; frågan är då om det är därför de inte är lugna. Dessa problem som framställs som diffusa för ungdomarna är enligt IP4 också något som gäller hela mänskligheten. IP4 fortsätter vidare att beskriva de diffusa problem denne menar ungdomar konfronteras med;

Okunnighet om sig själv och sin omgivning. Att man inte vet hur allt ligger till egentligen. På en sådan där fundamental nivå. Och man är inte så integrerade och man är styrd av en massa negativitet i sin vardag och det blir att det skapar en stress hela tiden. Och man accepterar att det är så det ska va att vara människa. Så liksom går man på det helt enkelt.

Nu kan man plötsligt skilja ut problemet som något som har att göra med okunnighet om sin omgivning. Detta har att göra med att man inte vet hur det ligger till på en fundamental nivå. De diffusa problemen tycks också handla om att man inte är integrerad, att man är styrd av en massa negativitet och att detta skapar en stress. Denna stress följer ungdomarna hela tiden. Vidare beskriver IP4 att de problem som framstår som diffusa och som har att göra med dålig integration, negativitetsstyrning och okunnighet accepterar ungdomarna som saker kopplat till detta att vara människa. IP4 berör aldrig vad det är som konkret stressar ungdomarna. Det är också svårt att tolka IP4: s beskrivningar. Hur kan man acceptera någonting om man inte vet vad det är man accepterar? Samtidigt finner jag att stress är någonting som även IP3 tydligt markerar som ett drag hos de ungdomar som besöker fritidsgården. IP3 beskriver det som följer;

Stressade! Märker jag de flesta som går här. De kan inte sitta ner, åtminstone inte någon längre stund och kan inte hålla sig kvar i ett ämne om man pratar om någonting. Här verkar det vara mycket ungdomar som är rastlösa, som inte riktigt vet var de hör hemma eller vad de vill, de har inte något riktigt intresse [. . .]

⁷⁷ Detta beror, delvis, på en av följdfrågorna i uppsatsen som kanske borde ha varit något mer specifik. Se bilaga.

De flesta på fritidsgården är stressade. Stressen görs synlig genom att ungdomarna inte kan sitta ner längre stunder. En annan faktor är att de inte orkar hålla sig kvar i ett ämne. Ungdomarna är dessutom rastlösa vilket IP3 beskriver som något som beror på att ungdomarna inte vet var de hör hemma. Rastlösheten beror också på att de inte vet vad de vill. De karaktäriseras också av IP4 som ungdomar utan något riktigt intresse. IP3 fortsätter beskriva vad det är som leder fram till denna stress;

Ja, men jag tror att samhället påverkar så jävla mycket, eller rättare sagt jag vet, de vaknar på morgonen efter klocka och sedan har man föräldrar som står upp i halsen på dem, ännu mer idag än det gjorde förr, då kunde föräldrarna prata mer och tolka in och lyssna och var där. Idag vaknar man ofta själv och ska äta frukost själv och då skiter man i det och mår dåligt

IP3 både tror och vet att samhället påverkar. De, som är ungdomarna, vaknar efter klocka, men sedan har man också föräldrar som får en att vilja spy vilket kan tolkas som att föräldrarna står ungdomarna upp i halsen. Föräldrarna får en att vilja spy mer idag än de gjorde förr. Förr kunde föräldrarna prata mer. Förr kunde föräldrarna både prata, lyssna, tolka och vara där. Om föräldrarna står en upp i halsen så borde de väl ”vara där”, vilket de inte utifrån IP3 berättelse verkar vara idag. Tolkningen jag gör är att frånvaron av föräldrarna är det som får ungdomarna att må dåligt. Utgångspunkten för IP3: s argument bottnar i en förfluten erfarenhet av att vara ungdom och det är denna erfarenhet som i dennes beskrivningar av dagens ungdomar utgör den röda tråden. Samtidigt som det finns beskrivningar av stressade och icke närvarande ungdomar som blir ignorerade av sina föräldrar, beskriver IP2 det så här i ett intervjuцитat;

Jag tror det är samma problem som man hade igår och kommer att ha imorgon. Ehm vad man behöver, man behöver. . . man vill bli vuxen och en av våra uppgifter måste vara att vara en del av detta vuxenblivande och fungera som ett bollplank och reagera lite grann på deras funderingar och det är ju ett för dem att bli vuxna att pröva sig fram att titta på saker och ting hur man ska vara.

IP2 beskriver det som att ungdomar alltid har haft och kommer att ha samma problem. Ett av dessa problem är för ungdomar att de vill bli vuxna. Ungdomarna som befinner sig på fritidsgården är i något som jag tolkar som en vuxenblivande fas. Fritidsledarens roll är i detta vuxenblivande att fungera som någon som svarar på, eller reagerar på, frågor ungdomarna ställer; alltså fungera som ett bollplank. Vuxenblivandet består i att pröva sig fram och detta kan ungdomarna göra med fritidsledaren.

Sammanfattningsvis beskrivs ungdomarna av intervjupersonerna som icke närvarande, icke integrerade och styrda av negativitet med problem som de kanske inte är medvetna om. Dessa problem är inte unika för ungdomarna, enligt IP4, utan är ett universellt fenomen som berör hela mänskligheten. IP3 följer temat om stressade ungdomar och menar dessutom att ungdomar är rastlösa och inte riktigt vet var de hör hemma. Föräldrarna är, menar IP3, inte närvarande lika mycket idag som när IP3 var ung, vilket leder till att ungdomarna drabbas av föräldrarnas frånvaro. Slutligen beskriver IP2 ungdomars problem idag som något som alltid varit detsamma. Dessa problem handlar om att ungdomar vill bli vuxna.

Diskussion

I detta avsnitt kommer jag först att göra en återkoppling till uppsatsens bakgrundsavsnitt. Därefter kommer jag att föra fram ett viktigt fokus, vilket i denna uppsats är de samtal som sker i däreverksamheten. I denna diskussion sammanbinds resultatet av de analyserade intervjupersonernas berättelser om samtal med Habermas teori om det kommunikativa handlandet. Först åskådliggörs fritidsgården som en livsvärldsarena, sedan sker en koppling mellan det kommunikativa handlandet och fritidsledarnas berättelser. Sammanfattningsvis framträder ett nytt begrepp där fritidsledaren, med Habermas teori som bakgrund, blir en livsvärldspedagog. Uppsatsen avslutas med framtida frågeställningar.

I bakgrundsavsnittet diskuteras synen på ungdomar i det senmoderna samhället. Utifrån fritidsledarnas berättelser, är ungdomarna stressade och icke närvarande. Dessa aspekter kanske till viss del går att mäta med det senmoderna samhällets alltmer svårhanterliga offentliga rum, med abstrakta symboler som söker individens uppmärksamhet och därmed har en stressande verkan. Det senmoderna samhället har säkerligen en stor påverkan på ungdomar; men i de intervjuades berättelser framkom andra teman som denna uppsats närmre fokuserade på. Jag avgränsar mig därmed från en längre diskussion omkring detta.

I bakgrunden fanns också en diskussion omkring tankar som talar om fritidsledarens vidgade uppdrag. Denna forskning ligger också som grund för de senaste rapporterna från ungdomsstyrelsen. De rapporter och den forskning som bedrivits är mestadels baserad på intervjuer med fritidsledare och exempelvis ledare och chefer på hög nivå⁷⁸. I denna uppsats lyfts samtalet och diskussionen fram som kärnan i fritidsgårdens verksamhet. Det bör därför vara ytterst relevant att, i en framtid, utreda vilka pedagogiska konsekvenser samtalen på fritidsgården ger genom att få en ökad förståelse för ungdomars uppfattningar av fritidsgården, med fokus på de samtal som sker mellan fritidsledare och besökare.

En annan fråga man bör ställa sig utifrån detta bakgrundsavsnitt, vid en jämförelse med intervjupersonernas berättelser, är huruvida tidigare forskning, samt Ungdomsstyrelsens rapporter, påverkar fritidsgårdens verksamhet. Där verkar finnas en tendens till att vända däreverksamheten ryggen för att istället driva projekt, eller jobba administrativt, som inte ligger inom ramen för däreverksamheten, som jag menar är kärnan i fritidsgårdens verksamhet. Det bör påpekas att det administrativa arbetet är en ofrånkomlig del av fritidsgårdens verksamhet⁷⁹. Men utifrån intervjupersonerna i denna uppsats verkar detta utgöra en alltför stor del av arbetet på denna specifika fritidsgård.

Samtidigt får man inte glömma fritidsgårdens ursprungliga syfte, som var att socialisera in föreningslösa arbetarklassungdomar, genom att slussa in dem i föreningslivet. Denna tendens

⁷⁸ Se exempelvis Ungdomsstyrelsen (1998): *Klicket – Metoder och pedagogik i idé- och utvecklingscentra* och Ungdomsstyrelsen. (2005): *Professionella ungdomsledare – kompetensbehov och utbildningssituation*

⁷⁹ Jag vill tydligt understryka att det administrativa arbetet och arbete med olika projekt är viktigt för fritidsgården. Om vi ser administrativt arbete, som kan inbegripa planering av projekt etc, som systemuppgifter så som Habermas förespråkar det, är det en nödvändig del av samhället (fritidsgården). Samtidigt får inte individen objektifieras. Det handlar därmed om demokrati och att ungdomarna får komma till tals och hjälpa till att skapa fritidsgårdens verksamhet; detta blir möjligt genom ett kommunikativt handlande.

ser ut att ta en ny vändning, där socialisationen fortfarande är en stor faktor. Nu är dock snarare strävan att skapa autonoma ungdomar, som kan driva egna projekt. Frågan är då vilka ungdomar som vill driva projekt med fritidsledarens stöd? Vad händer med de ungdomar som inte klarar av kravet på autonomitet? Som det ser ut idag verkar det inte finnas någon aktuell studie, som kan påpeka vad ungdomar som besöker fritidsgårdar, vill att verksamheten ska fokusera på. Man får inte heller glömma att fritidsgården är underställd en politisk maktapparat, som vill sänka arbetslösheten och därmed socialisera dess besökare in i ett samhälle som är förutbestämt; vilket går att utläsa ur Roos & Kihlströms tankar. Framförallt detta att vrida in ungdomars sociala handlande i ”rätt riktning”, som Roos & Kihlström talar om, kan tyckas vara något paradoxalt. Vad är rätt riktning? Berger och Luckmanns citat i kapitlet om Husserl påpekade att den primära socialisationen, är ett confidence game, ett bondfångeri. Där de vuxna försöker påvisa att deras värld är den enda möjliga. Frågan är därmed huruvida fritidsgården, i en framtid, kommer att möta utanförskap och subkulturella intressen?

Sist talade jag i bakgrundsavsnittet om Laxviks tankar om en bärande relation. Utifrån de intervjuades svar, som denna uppsats utgår ifrån, tycks relationen mellan fritidsledare och ungdomar vara svår att definiera. Därmed borde den bärande relation som Laxvik talar om, utredas mer utförligt. Framförallt kunde man i intervjupersonernas svar se hur fritidsledaren ställde sig osäker till att ha en kompisrelation med de besökande ungdomarna, samtidigt som ungdomarna i vissa fall sökte en sådan relation. Därmed vill jag mena att Laxviks normativa framställning av fritidsgården, för mycket bygger på egna erfarenheter och antaganden om en verklighet som inte tydligt utretts.

Fritidsgårdens verksamhet visade sig genom min analys av de intervjuades berättelser skilja på två former av verksamhet. Dessa två gav jag namnen därnere- och däruppeverksamheten. Därnereverksamheten visade sig ha en kärna som bestod av diskussioner och samtal. Denna aspekt är utifrån ett pedagogiskt perspektiv intressant.

Utifrån de berättelser av fritidsledarna som framkommit i analysen finns tecken på att fritidsgårdens verksamhet går att tala om som en *livsvärldsarena*. Habermas menar att det kommunikativa handlandet har sin utgångspunkt i livsvärlden, som är horisontbildande för detta handlande. Då pratet och samtalen som sker på fritidsgården inte är strukturerade, utan ungdomarna tillåts att komma och gå som de vill, vill jag påstå att de är fria i sina val och tankar när de besöker fritidsgården. Denna frihet leder till att ungdomar kan föra samtal som subjekt och deras handlingar sker därmed utifrån livsvärldens principer. I skola och jobb åtnjuter ungdomar inte denna frihet, utan handlingar legitimeras utifrån viljan att åtfölja regler och förordningar. I skolan finns fasta former och regler som tvingar ungdomar att handla instrumentellt för att uppnå kapital i form av betyg. På ett arbete tvingas individen att koordinera sina handlingar mot ett redan förutbestämt mål som ska gynna det företag man jobbar i; detta i form av uppnåendet av vinst (för att hårdra). Fritidsgården blir därmed intressant som föremål för en socialt integrerande arena där målet inte är uppnåendet av makt eller pengar. Fritidsgården kan därmed betraktas som en livsvärldsarena utifrån dessa aspekter:

- De som besöker fritidsgården är där av fri vilja
- Det finns inget mål i fritidsgårdens verksamhet av att uppnå makt eller pengar
- Samtalet är kärnan i verksamheten
- Ungdomarna tillåts handla utifrån sin livsvärld

Det som framkommer tydligt i de intervjuades berättelser är att kärnan i däreverksamheten utgår från ordet och att pratet är det stora forumet. Detta lyfter frågan om vad som egentligen sker i dessa samtal. Vad uppstår det för lärande i dessa samtal? I denna uppsats har jag bara kunnat få en liten uppfattning om fritidsledarnas syn på dessa samtal. Vad tycker ungdomarna att samtalen ger dem? Utifrån denna uppsats empiri kan man dock urskilja fritidsgården som en socialt integrerande arena; med intervjupersonernas analyserade svar som bakgrund. I de samtal som ungdomarna har med fritidsledarna är det två erfarenhetshorisonter som möts. En av intervjupersonerna menade att ungdomarna ibland såg denne som en kompis, vilket intervjupersonen ifråga reagerade på. Intervjupersonen ville bli betraktad som vuxen då detta krävdes för att kunna vara vägledande. Ungdomarna verkade i denna situation, utifrån fritidsledarnas svar, vilja plocka ner fritidsledaren från en överordnad position, vilket kan förstås som att fritidsledaren och ungdomarna socialt integreras och delar med sig av sig själva på ett sätt som kan liknas vid det som kompisar gör. Fritidsledaren ville i detta fall finna en gräns som låg någonstans mellan att vara vuxen och vara en kompis. Genom att inta en överordnad position kan fritidsledaren sägas ha en större horisont av erfarenheter än den underordnade besökaren. Detta förhållande ger fritidsledaren en roll som pedagog i samtal som berör livet och samhället, då fritidsledaren har en större kunskap och erfarenhet (av att leva) än besökaren. Denna överordnade position behöver inte betyda att fritidsledaren försöker manipulera eller strategiskt övertyga besökaren om vad som är sannfärdigt⁸⁰. Istället visar intervjupersonernas svar på att de i diskussioner snarare påpekar fakta. Exempelvis; du ”borde” kanske inte dricka så mycket. Detta tyder på att fritidsledaren skulle kunna agera pedagog och vuxen på ett reflekterande sätt. Denna diskussion leder för mig fram till att fritidsledaren skulle kunna ses som en livsvärldspedagog. Livsvärldspedagogen kan då tänkas ha följande egenskaper;

- Utgår från reglerna för det kommunikativa handlandet
- Är reflekterande och inte dömande utifrån sin roll som överordnad vuxen
- Har en vuxens erfarenhetshorisont vilket är stödjande i relationen med fritidsgårdsbesökaren
- Möter ungdomarna i ömsesidiga debatter och diskussioner, där handlandet koordineras intersubjektivt (exempelvis vid olika projekt på fritidsgården) mot något som man tillsammans vill åstadkomma.

Det sistnämnda har jag tidigare i diskussionen problematiserat. Jag tror att projekt kan utgöra en viss del av fritidsgårdens verksamhet, men frågan är om detta kommer att ”kolonisera” däreverksamheten, om det tar för stor plats. Projekten måste dessutom bygga på ungdomarnas ömsesidiga deltagande.

Nu siktar denna uppsats på framtiden. Följande frågor tycks vara relevanta utifrån denna uppsats slutsatser: Vad för uppfattningar har ungdomar om fritidsgården? Hur beskriver ungdomar samtalen som uppstår på en fritidsgård? Vad menar de att samtalen har för innebörd för deras livssituation? Vad lär de sig? Vad sker med denna livsvärldspedagog i en fördjupad framtida diskussion?

⁸⁰ Det bör noteras att den livsvärldsarena, som jag menar att fritidsgården är, aldrig får ”koloniseras” av fritidsledaren. Därmed måste ödmjukheten inför ungdomars tankar om fritidsgården stödjas. Det kommunikativa handlandet bidrar i detta till att skapa en fritidsgård, som i ömsesidiga debatter mellan ungdomar och fritidsledare skapar ”världen”. Den förflutna världen som fritidsledaren har en större visshet om, behöver inte alltid vara den ”sanna”. Samhället har blivit mer kontingent i det senmoderna samhället och därmed vill jag påstå att fritidsledaren också borde ses som någon som ”lär” av ungdomarna.

Litteraturförteckning

Alvesson, Mats. (1993): *Beyond Neo – positivists Romantics and Localists – A reflexive approach to interviews in organization research*. Working paper series 1999/3. Lund: Department of business administration, the University of Lund.

Arendt, Hanna (2004): *Mellan det förflutna och framtiden*. Göteborg: Daidalos

Bryman, Alan. (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Översättning: Björn Nilsson. Malmö: Liber ekonomi

Fornäs, Johan (1993): *Speglingar*. I Hannerz, Ulf (Red.) (1993): *Medier och kulturer*. Stockholm: Carlsson

Habermas, Jürgen (1992): *The theory of communicative action, Volume 2, Lifeworld and system: A critique of functionalist reason*. Cambridge: Polity Press

Habermas, Jürgen (1990): *Kommunikativt handlande - texter om språk, rationalitet och samhälle*. Göteborg: Daidalos

Habermas, Jürgen (1984): *Den rationella övertygelsen - En antologi om legitimitet, kris och politik*. Stockholm: Förlaget akademilitteratur

Husserl, Edmund (2000): *Logiska undersökningar andra bandet. Undersökningar kring kunskapens fenomenologi och teori I-IV*. Stockholm: Bokförlaget Thales

Husserl, Edmund (1995): *Fenomenologins idé*. Göteborg: Daidalos

Husserl Edmund. (1992): *Cartesianska meditationer - En inledning till fenomenologin*. Göteborg: Daidalos

Husserl, Edmund (1970): *The crisis of the European sciences and transcendental phenomenology*. Översättning: David Carr. Evanston: Northwestern University Press

Hultgren, Anne m.fl. (1982): *Hemgården i Lund en förenings historia åren 1941-1980*. Lund: Föreningen Lunds ungdoms- och hemgård.

Laxvik, Thorsten. (2001): *Bärande relationer*. Stockholm: Fritidsforum

Nilsson, Per (1998): *Fritid i skilda världar*. Ungdomsstyrelsens utredningar nr.11. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Pleasants, Nigel (1999): *Wittgenstein and the idea of a critical social theory; A critique of Giddens, Habermas and Bashkar*. London: Routledge

Roos, Hans-Edvard och Kihlström, Anita (2000): *Fritid och fritidsarbete i det senmoderna samhället I* Berggren, Lars (Red.) (2000): *Fritidskulturer*. Lund: Författarna och studentlitteratur

Sages, Roger & Szybek, Piotr (2000): *A phenomenological study of students' knowledge of biology in a swedish comprehensive school I* Journal of phenomenological psychology (2000): 31, No, 2 S.155-187

Johansson, Magnus (2001): *Bilder av miljöproblem – en analys av beskrivningar av miljöproblem i åtta olika texter*. Magisteruppsats i pedagogik, HT 2001. Lunds universitet: Pedagogiska institutionen

Szybek, Piotr (1998): *Å vilken äcklig fisk – Ett möte mellan naturvetenskaplig kunskap och vardagskunskap i skolan. Ett exempel från biologiundervisningen på grundskolans högstadium*. Pedagogiska rapporter Nr 74. Lund: Pedagogiska institutionen, Lunds universitet.

Ungdomsstyrelsen. (2005): *Professionella ungdomsledare – kompetensbehov och utbildningssituation*. Ungdomsstyrelsen rapporter 2005:4. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Ungdomsstyrelsen (1998): *Klicket – Metoder och pedagogik i idé- och utvecklingscentra*. Ungdomsstyrelsen rapporter 14. Stockholm: Ungdomsstyrelsen

Wiklund-bäck, Margareta (2000): *Fenomenologi: livsvärld och vardagskunskap. I* Månson, Per (Red.) (2000): *Moderna samhällsteorier – traditioner, riktningar, teoretiker*. Femte reviderade upplagan. Stockholm: Bokförlaget Prisma

Ziehe, Thomas (1990): *Kulturanalys - ungdom, utbildning, modernitet*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings förlag symposium

Intervjuguide

Intervjuguide

Dåtid

Bakgrundsfrågor

- Ålder
- Utbildning
- Tidigare jobb

Nutid

Huvudfråga 1

Kan du berätta hur det går till när du träffar ungdomarna som besöker fritidsgården och arbetar med dem?

Följdfrågor

- Hur uppfattar du ungdomar i det nutida samhället?
- Hur ser du på din roll som fritidsledare?
- Hur kommunicerar du med ungdomar i ditt jobb?
- Beskriv din bild av fritidsgården som plats?

Huvudfråga 2

Vad anser du är syftet med fritidsgårdens verksamhet?

Huvudfråga 3

Hur kommunicerar du med andra fritidsledare i ditt jobb?

Framtid

Huvudfråga 4

Ser du någon förändring som du skulle vilja göra i din kommunikation med de ungdomar som besöker fritidsgården?

Följdfrågor

- Hur vill du utvecklas som fritidsledare?
- Finns det några förändringar som du skulle vilja se i kommunikationen med de fritidsledare du idag jobbar med?
- Finns det något du skulle vilja förändra i mötet/kommunikationen med de ungdomar som besöker fritidsgården?